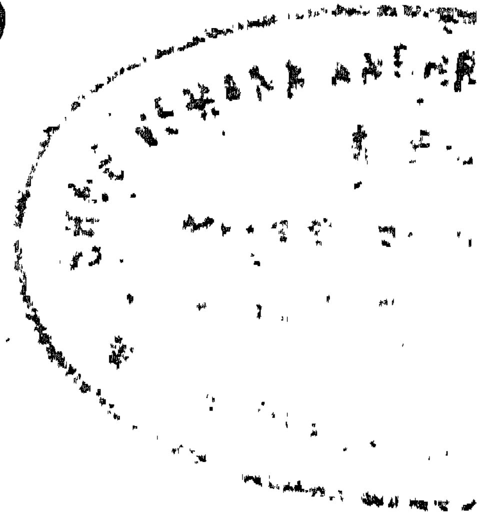
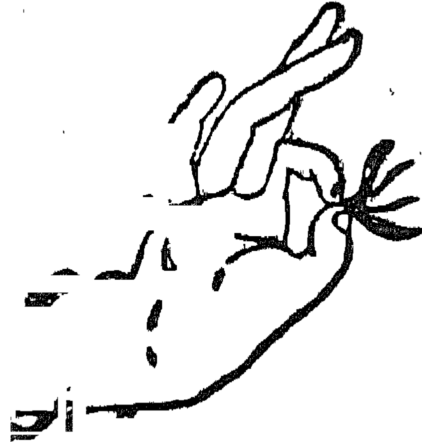
జాతకకథాగుచ్ఛము

(ద్వితీయ భాగము)

౫౦౦ ప్రతులు

వెల రు ౧—౦—౦

Printed at A. G. Press, Bezwada.

1940

ప్రాప్తిస్థానము:

శిరోమణి: సన్నిధానం సూర్యనారాయణశాస్త్రి

44 జీరా. గోకులము

సికింద్రాబాదు (దక్కన్

కథానుక్రమణిక

క. తన వినయ విధేయతలన్,
వినీతుల విధేయులుగను బెదపెద్దలఁ జే
యును దనకు, వెలయును విల
క్షణ మగు నతిశయ మొక్క జను నందు నిలన్. ౬

ఆ. వె. బాలుఁడైన నతఁడు వందనీయుండయ్యె
బాలచంద్రుఁడట్లు ప్రజలకెల్ల;
దినదినాభివృద్ధిఁ గొనుచున్న యతఁడెంత
కనులవిందు సేయఁగాఁగలాఁడొ! ౭

క. అందంబునఁ జందంబున,
నందక వాఙ్మనములకు, నుదాహరణంబై
మందికి, నాతఁడు శైశవ
మందును నడిసన్నయశము నంది వెలింగెన్, ౮

క. క్షితి గురువులకు గురుండనఁ,
బ్రతిభాయుక్తుం డతండు పరగుచు విద్యా
తతిఁ గఱచె గురుగురుత్వముఁ,
బ్రతిష్ఠఁ గావింప శిష్యభావాశ్రితుఁడై. ౯

ఆ. జీవరత్నమేని శ్రీ సముజ్జ్వలమౌనె
సాన దీఱకున్న జగమునందు ?
ఉజ్జ్వలించునే గురూపదేశము లేని
చదువు సద్వివేకశాలికైన ? ౧౦

గీ. ఆ కుశాగ్రీయబుద్ధి విద్యాచయంబు
నేకసంథాప్రతిగ్రాహి యగుచు నేర్చి
ప్రాగ్రసరుఁడై సమస్తకలార్థితతికి
గురుని మించిన శిష్యుఁడై వరలె నోలి. ౧౧

గీ. సరిగఁ బ్రతిపూట కెన్ని విస్తళ్ళు లేచు ?
నెన్ని యుడుకును బియ్యం ? బిదెల్ల మీకుఁ
జదివి వినుచుట చర్విత చర్వణంబు
కలదొకో మీ రెఱుంగని కత యొకండు ? ౧౮

క. తరమే ? విస్తరివంపును
మరి సంసారంపువంపు మానవతతికిన్
సరిదిద్దఁగ ? నైనను బ్రతి
నరుఁడు యథాశక్తి ప్రయతనము సేయవలెన్. ౧౯

క. తలక్రిందఁ గొండయుండఁగ
నిల రాలకు వెదకు విధిని; నీరుండఁగ శి
ష్యులరై ధనార్థముగ వా
రల వీరల దేబిరించు క్రమ ముచితంబే ? ౨౦

ఆ. ఇంటికొక్క పోఁగు నిచ్చిన నిల్లాలి
కగునుగాదె చీర ! యవ్విధమున
సాయపడఁగ మీరు నా యిల్లు నిండదే ?
యగును మీకు దాన నభ్యుదయము. ౨౧

క. గురుదక్షిణ నర్పింపఁగ
బరధనముల నపహరింపవచ్చును; దానన్
దురితంబు రాదు; కావున
నరుగుఁడు ! కొని తేరుఁ ! డోపినట్లు ధనంబుల్. ౨౨

గీ. చూచిరమ్మన్నఁ గాల్చివచ్చుదురు మీర
లొక్కరొక్కరు, నేమి సేయుటకుఁ దగరు ?
పెద్ద తడవులనుండి యీ విషయ మెల్లఁ
గడఁగియుం దెల్ప సంశయపడుచునుంటి. ౨౩

క. వంచినతల యెత్తఁడు "వీ
క్షించం డాచార్యు" నన్యశిష్యుల ననువ
ర్తించఁదలంపఁడు; విద్వ
చ్చంచువు మదివెఱచి కిల్బిషం బొనరింపన్. ౩౦

క. "రావేటి?" కనుచు మిత్రులు
"బోవేటి?" కఁటంచు గురువుఁ బోర్వెట్టిన నా
ధీవరుఁడు బోధిసత్త్వుఁడు
వావిడిచి వచింపఁ డయ్యెఁ బ్రత్యుత్తరమున్. ౩౧

ఉ. ఇంగితవేదియైన గురు వీతని పాపవిదూరచిత్త వృ
త్తిం గనిపెట్టి శిష్యులకుఁ దెల్లముగా గుణపాఠ మొండు నే
ర్పంగను బోధిసత్త్వుఁగని పల్కెను నో గురుభక్తిశూన్య! ని
న్నుం గఠినుండవంచుఁ గృపణుండ వటంచు నెఱుంగ నింతకున్. ౩౨

ఆ. చీమకుట్టినంత చేయకున్నది నీకు
నింత వినుచుకొన్న నింటిగోడు
ఒకని కడుపుమంట నొకఁ డే మెఱుంగు! శు
ష్కప్రియంబు లాడు జాణవీవు." ౩౩

మ. అని పల్కన్ గురుభక్తిశూన్యుఁ డను పల్కాకించి యాతండు గ్రి
న్ననఁ "బాపంబు శమించు గాత"మనుచున్ గర్ణంబులన్ మూసికొం
చును "నా యీ యపచారమున్ సయిపుఁ"డంచుం బాదపద్మంబులం
బ్రణమించున్ రుదియించు నశ్రువులు జాల్వాఱంగ నేత్రంబులన్.

క. "అనరాదుగాని మీరలు
పనిచిన కార్యంబు ధర్మబద్ధము గాదం
చును బోధించుచు నున్నది
యనయము నా యంతరాత్మ యత్యంతంబున్. ౩౫

గీ. అంతరాత్మ విరుద్ధకార్యానువృత్తి
కొప్పకున్నది; వెనుదీయుచుంటి దాన;
నాకు నిక్కంపు గురుభక్తి లేక కాదు;
నాకు మిత్త్రిలపైఁ గూర్మి లేక కాదు. ౩౬

క. ప్రవచించి ధర్మవర్తన
స్వవచోవ్యాఘాతముగను "చౌర్యము ధర్మ్యం"
బవునని మీరలు గఱపిన
నవుగా దనఁగ మొకమోట మందుచు నుంటిన్. ౩౭

గీ. అకట! 'దండ్యుండు గురువు శిష్యాపరాధ
మున'నఁ టందురుగద మిమ్ముబోటి బుధులు
నా కతన మీకు నెట్టి దండంబు వచ్చు
నో? యటంచును బరితాప మొందుచుంటి. ౩౮

క. చౌర్యము ధర్మ్యంబని యే
చార్యుం డెవ్వండు వలుకు? నది సేయునొకో
ఆర్యమనస్కుండు? భవ
చ్చర్య మముఁ బరీక్షణంబు సలుపుట కేమో? ౩౯

క. ఆఁకలి యసహ్య మగు నెడ
నాకలముల మేసి బ్రదుకు టర్హముగానీ
యీ కరణి దుష్కృతంబున
కూకొట్టుట సముచితంబొకో మనుజులకున్?" ౪౦

క. అని ధర్మబద్ధముగ నిటు
జనవంద్యుండైన బోధిసత్త్వుఁడు వలుకన్
విని హర్ష బాష్పముల నా
తనిఁ గౌఁగిలిఁగొని గురుండు దగ నిట్లనియెన్. ౪౧

క. "అక్షేత్రంబున బీజము
పరిక్షిప్తంబై నశించు; ఫలియించుఁగదా !
సుక్షేత్రంబున నయ్యది;
దక్షుండవు ధర్మముల ముదంబును గొంటే. ౪౨

క. ఉపధాశుద్ధుండవు! నా
యుపదేశము నాకె నీకు యుక్తముగ; మహిన్
సుపురుషులు భవాదృశు లుం
దరిపురూపుగ; నాదు గురుత సార్థతఁ గాంచెన్." ౪౩

క. అని మెచ్చి బోధిసత్త్వునిఁ
గనుంగొనియు, నన్యశిష్యగణముం బలికెన్
సునయజ్ఞుండగు నీతని
ననువర్తింపుండు ధర్మ మారాధింపన్. ౪౪

క. అని యుపదేశం బొనరిచి
యనేకముల నాశిషముల నర్పించియు నం
పినఁ, బోయి బోధిసత్త్వుఁడు
తనయింటికిఁ, గడపె జీవితము ధర్మరతిన్. ౪౫

బిస జాతకము

క. పావనముఁ బుణ్యతమమును
సౌవర్గఝరంబు పగిది, జ్ఞానమునకుఁ బా
రావారము, సత్త్వమునకుఁ
దావును నగు బ్రిహ్మకులము దగు నొకటి భువిన్.

క. జనవంద్యం బగు తక్కుల
మున నేడ్వురు సోదరులును బొరి నొక చెలియల్
జనియింప బోధిసత్త్వుఁడు
దనరెఁ జ్యేష్ఠత్వ మొంది తద్వర్గమునన్.

క. శ్రేష్ఠులు విద్యల, గుణభూ
యిష్ఠులు, నిత్యముఁ బవిత్రు లివ్వసుమతిపై
గోష్ఠంబులకరణి, వయో
జ్యేష్ఠకనిష్ఠతలె వారియెడ నంతరముల్.

గీ. మావిచెట్టున జనియించు మావిపండ్లు;
రతనముల సంభవించును రతనపుగనిఁ;
బాలసంద్రింబున జనించుఁ బాల యలల;
తక్కులోద్భవు లెల్లరుఁ దత్త్వవిదుల.

క. గురుశుశ్రూషాదిక మ
క్కఱగొన కుద్బుద్ధ మయ్యె జ్ఞానం బా సో
దరసమితి; కిప్పపువ్వులు
పరిమళమున కెవరినేనిఁ బ్రార్థించెడినే ?

జాతకకథాగుచ్ఛము

క. కలదు కుడియెడమలకువలె
నలంతిభేదంబు పెద్దయన్నకుఁ, దక్కం
గల యెల్లసోదరులకును
బలువుర కది కానఁబడద వారికి దక్కన్.

సీ. అహరహంబును బ్రాహ్మణమందు మేల్కొని పోయి
పాదాభివందనవ్రత మొనర్తు
పరమభాగ్యంబకా భావించి యనుదినం
బొగిఁ గావిసీరల నుదుకుచుందు;
సాయాహ్నములయందు సరవి నొక్కెడఁ జేరి
తత్త్వగోష్ఠి భాషితముల విందు;
కనుదమ్ములకు సద్దుకొని రాతిరుల బాద
సంవాహనాదులు సలుపుచుందు;

గీ. అడుగులకు నెల్లవేళల మడుగు లొత్తు
చాదిదంపతులంబోలె నవిరతంబుఁ
గొలఁదిమీఱిన బత్తిమైఁ గొలుచుచుందు
తల్లిదండ్రులఁ బుణ్యసోదరగణంబు.

క. పితృమాతృదేవతలు నా
క్షితినిం బ్రత్యక్షమైన జేజేలు సుఁడీ!
ఇతరసురుల్ కా రిట్టిరు;
పితృసేవాపరులు బహుపవిత్రులుఁ బుణ్యుల్.

క. కాల క్రమంబునం ద్రిది
శాలయము నలంకరింప నా పితరులు శ్ర
ద్ధాళుతఁ బితృమేధము నా
బాలురు సేసిరి పితౄణభారము దొలఁగన్.

క. పరిణతమతు లయ్యును బిత్రు
మరణజ నవశోకవివశమానసు లగుటన్
జిఱుతలు వార లొనర్తురు
కరుణాక్రందనము; మ్రింగఁగల రెవరు వెతన్ ? ౧౦

క. ఒకనాఁ డాతడు తమ్ముల
నికటమునకుఁ బిల్చి దాంతినిష్ఠతఁ జూపిం
పక బాష్పస్తంభనమును
మొకమున, వారికి వచించెఁ బుజ్జవములతోన్. ౧౧

క. 'మరణంబె ప్రకృతి జీవుల
కరయఁగ జీవితమె వికృతి' యను విబుధోక్తిన్
స్మరియించుచు మీామది సో
దరులారా ! పితృమరణజతాపము విడుఁడీ ! ౧౨

క. ఋణవశమున సంయోగము,
ఋణక్షయంబున వియోగ మెనయుచును దరం
గిణిఁబడ కాష్ఠములవలెం
బ్రిణయంబును ద్రుంచి ప్రాణివర్గము పఱచున్. ౧౩

క. చెఱనుండి ముక్తిఁగాంచిన
నరుగతి నీ దేహబంధనము వీడి మహా
త్తరగతిఁ బొందెడి జీవుల
కొఱకై చింతింప బద్ధకోటికిఁ దగునే ? ౧౪

క. "జనియించు సర్వజంతువు
లనిత్యతయ మాతవోలె నంకంబునఁ జే
ర్చును మొదట; దాదివలెఁ ద
జ్జననియుఁ బిమ్మట"నఁటన్న సత్యము వినరే ! ౧౫

క. ఎవఁ డేకరసముగా మది
నవలోకము సేయు సంపదాపద లతఁడే
సువివేకి; విషామృతముల
చవి సమముగఁగొన్న హరుని చందమున ధరన్.

క. పొలియ ఫలోన్ముఖవృక్షం
బిలఁ జెల్లును జింతిలంగ; నెండిన ముది మ్రాఁ
కులకై వగతురె? ధరఁ బె
ద్దలమరణము పెండ్లిసాటిఁ దలతురు విబుధుల్.

క. అని యూఱడించి జననీ
జనకులు లేనట్టి వెలితి స్వాంతమున సతం
డణుమాత్రిఁ దోఁపనట్టులు
తనతమ్ములఁ జూచుచుండెఁ దత్పరమతియై.

క. ఎఱకలను గప్పి పిల్లలఁ
బరిరక్షించెడి పులుంగువలె నతఁడు స్వసో
దరులను గడుపున నిడుకొని
కరశతములఁగప్పి ప్రేమఁ గాచుచు నుండెన్.

క. మతినిన్ "జ్యేష్ఠో భ్రాతా
పితృసమ" యను సూక్తిఁదలఁచి పెద్దన్నను బూ
జితుఁజేయ దమ్ము, లాతఁడు
సుతులనువలె స్వాంగకముల చొప్పునఁ జూచెన్.

క. ఆతఁడె తల్లియుఁ దండ్రియు;
నాతఁడె దేశికుఁడు, చుట్ట మాతఁడె; మిత్రుం
డాతఁడె తమ్ములకందఱి;
కాతఁడె త్రైలోక్యనాథుఁ డది యిది యేలా?

ఆ. వె. వాని సద్గుణాళి, వాని చారిత్రంబుఁ
గడిఁది మేలుబంతిగాఁ దలంచి
వారియు నొరవడులను భ్రాతృవర్గము, కొల్చుఁ
దత్పదముల దేవతలను బోలె. ౧౨

క. ఆతనిగృహంబు పుణ్య
క్షేత్రం బని, వాని నొక్క సిద్ధుం డనియున్,
జేతమునఁ దలఁచి తమ్ముం
బూతమ్మన్యులుగఁ దలచిపోవుదు రతిథుల్. ౧౩

క. తమ్ముల నందఱి నొకదివ
సమ్మున జ్యేష్ఠుండు పిలిచి సన్నిధికి, స్వచి
త్తమ్మున వేర్గొన్న రహ
స్యమ్మగు భావమ్ముఁ దెలుప సంకల్పించెన్. ౧౪

క. "పునరుక్తియుఁ జర్వితచ
ర్వణంబు నగుఁగాదె! యెల్లప్రాణుల వ్యథలన్
గనుచుఁ గరామలకంబుగ
మనస్వు లయియున్న మీకు మరలన్ నొడువన్. ౧౫

క. జననము మరణముఁ గ్రమ్మఱ
జననము మరణంబు మరల జననమరణముల్
గొనుచున్ భ్రమించు జీవుం
డనేకశం బాత్మకర్మ లనుభోగింపన్. ౧౬

క. సతముఁ దరంగాఘాత
ప్రతిఘాతంబులకుఁ జిక్కువడి యురువాతా
హతిఁ దలక్రిందగు నోడకుఁ
బ్రతి గాఁడే గేస్తు సంసరణదుఃఖహతిన్ ? ౧౭

క. మీసాల తేనెనాఁ దగు
నీ సంసృతి సుఖముకొఱకు గృహమేధము గో
చీ సంరక్షింపఁగ స
న్న్యాసి పటాటోప మట్టు లర్థింతురు జనుల్.

క. కూపస్థమండుకమువలెఁ
బాపము! గృహమేధి యీ ప్రపంచముకన్నన్
బ్రాపింపఁదగిన దేదియుఁ
బైపై లేదనుచు నటనె భ్రమియించుఁ గడున్.

క. వాసనల నుద్భవిల్లును
నీ సాంసారికవిమోహ; మిదిపురుషుం డ
భ్యాసమున జితేంద్రియుఁ డయి
దాసుఁడయి విరాగమునకుఁ దగ నార్పవలెన్.

క. బహుమానలేశమును నా
కిహజీవితమందు లేమి నేను దపమునన్
అహములు ద్రోచుచు శమినై
మహీయ మగు మోక్షమొంద మదినిఁ దలంతున్.

క. చదివితిరి సర్వవిద్యలఁ;
బొదలితిరి వివేక భూతిఁ; బూర్ణప్రాయం
బొదవినది మీకు; నియ్యది
యదను గృహస్థాశ్రమంబునం దడుగిడఁగన్.

క. కులవతు లగు యువతులఁ బెం
డిలియాడుఁడు; పూన్కి ధర్మనిష్ఠ మెలఁగుఁడీ!
చెలియలికిఁ బెండ్లి సేయుఁడు
నిలుపుఁడు కులగౌరవం బనింద్యచరిత్రన్.

చ. అతిథిసపర్య సేయుఁడు; దయామతి వర్ణవిచక్షు మాని; యు
చ్చతయును నీచభావమును జాతిగతంబులుగావు వర్తనా
గతములు; హింసకంబు లగు కర్మలు వేదహితంబులైన దు
ష్కృతముల సుండు! గైకొనుఁడు శ్రేష్ఠసనాతనధర్మముల్ తగన్ ౩౪

ఆ. వె. కాకదంత గణనకై కడంగుటగాదె
బ్రహ్మమును గుఱించి ప్రశ్న సేఁత ?
ఉన్ననతఁడు లేకయున్నను శమదమా
దులను సేకరింపఁ దొడఁగవలయు" ౩౫

క. అని యుపదేశింపఁగ నా
యనుజయు ననుజన్ములెల్ల రానతముఖులై
యని రేకగ్రీవంబుగ
మును దీర్మానించుకొన్న పొలుపున నిట్టుల్. ౩౬

క. "ఎది నీకు హేయ మయ్యెనొ
యది సముపాదేయ మెట్టులన్నా! మాకున్ ?
ఇది యేటి ప్రతీపత? య
స్మదీయ మపరాధ మేమి? మము విడిచెదవే! ౩౭

క. అడుగిడుచు నీదు నడుగులఁ
బడి నీతోపాటు మోక్షపదముం దఱియన్
ఎడఁదం దలంచు మమ్ముం
గడువెనుకకు నెట్టి పఱవగా నెంచితివే! ౩౮

ఆ. వె. 'విందు మాకు మీకు మం' దన్న చందాన
నాశ్రయించి శ్రేయమైనపదము
హేయమైనపదము నిట్లు తెల్పితి మాకు
నేల ప్రాతికూల్య మిట్లు గొంటి? ౩౯

క. తన్నాశ్రయించు తరువులఁ
దన్నుంబోనివిగ గంధతరు వొనరించున్
నిన్నాశ్రయించు తమ్ముల
నన్నా! యిటు మైలఁద్రోచు టర్హామె? నీకున్.

క. అని పలికి తమ్ము వెంటం
గొనిపొమ్మని మరలమరలఁ గోరు చదుగులం
దున వ్రాలి లేవకుండిన
యనుజులఁ గొని యాతఁ డడవి కరిగెఁ దపముకై.

ఆ. వె. వీరియింట బ్రదికి పెద్దకాలమునుండి
పిల్లలయిన వీరి నెల్లఁ బెంచి
పెద్దలుగ నొనర్చు వృద్ధదాసి యొకర్తు
వెడలె నీడవోలె వెంబడించి.

క. పరిశుద్ధమధురజలములఁ,
బరిమళిత ప్రసవ వితతిఁ బాద్యార్ఘ్యము లా
దరముగ నిడి వన దేవత
వరివస్యంజేయు నతిథివర్గమున కటన్.

క. తమ్మికొలంకులుఁ, బూటీ
రమ్ములు, ఫలతరుగణంబుఁ, బ్రాణప్రియులై
తమ్మంం గొలువఁగ భ్రాతృచ
య మ్మాకాంక్షించె నచట నావాసింపన్.

క. విడిది నికుంజాంతరములఁ,
బడక శిలాతలములందుఁ, బ్రాశము బిసముల్,
మడుఁగులు నారలు కాఁగా
గడఁగిరి తపమునకు నియతగతి నా భ్రాతల్.

క. ఎడనుండి విషయమలములఁ
గడిగిరి; చంపిరి సమూలఘాతము తృష్ణన్;
బుడమి న్నిరాశ్రయము లయి
యడుగులఁబడి వీరి యాశ్రయముఁ గొనె గుణముల్. ౪౬

శా. సాయాహ్నంబులఁదమ్ములందఱశోకవృక్షచ్ఛాయఁగూర్చుండఁగాఁ
బ్రేయశ్శ్రేయములం గుఱించి యతిగంభీరం బుపన్యాసముం
జేయుం; దేల్చును దారతమ్యమును దజ్జ్యేష్ఠుండు; వారెల్లరుం
బీయూషంబును గ్రోలు చందమునఁ దృప్తిం బొంది హర్షింపఁగన్.

క. కర్మగతిగుఱించి యొకపరి
ధర్మంబునుగూర్చి యొక్కతఱి యందా యం
తర్ముఖుఁడటఁ బ్రవచించును
నిర్మోహము నొంద వినెడి నీడజతతియున్. ౪౮

క. ప్రతిదినమధ్యాహ్నములం
దతిమృదుమధురంబు ధౌతమగు బిసఖండ
ప్రతతిని దాస్యర్పితమును
స్థితికై సంకేతముగ భుజింతురు వారల్. ౪౯

క. తమభాగము జ్యేష్ఠాను
క్రమముగ నేతెంచి వారు కైకొను టాచా
రము; కాని యొకపరి నిజాం
శము కానంబడమి నుఱక చనె జ్యేష్ఠుఁ డొగిన్. ౫౦

క. తెలియదు తమ్ముల కియ్యది;
తెలియదుదాసికి; నతండు దెలుపఁడు పెరవా
రల కిట్లు కడఁచెఁ బదిదిన
ములు జరుగుచునుండె ధర్మబోధలు దినముల్. ౫౧

క. దివసక్రమమున ధర్మ
పరివచనశక్తియు నడంగె భ్రాతలు తద్ధే
తువు దెలియక సంకటపడి
చివరికిఁ బరిశీలించి రతఁడు చెప్పె నిజంబుల్.

ఆ. వె. దాని విన్నమాత్రఁ దమ్ములుం జెలియలు
నొకరు నొకరు చూచుకొనిరి యొకరిమొగముఁ
దన్ను దోషి యంచుఁ దలఁతురో లాఁతులం
చెల్లవారి మోము పుల్లసిల్లె.

క. తదుపరి యెల్లరు వినఁగం
బెదతమ్ముం డాత్మశుద్ధి వెలయింపఁగ బె
ట్టిద మగు శపథ మొనర్చెను
దదగ్రజుని చరణములను దాఁకుచు నిట్టుల్.

ఉ. ఏతఁడు నీతిమాలి హరియించెనో నీ బిసఖండ భోజనం?
బాతఁడు పుత్రపౌత్రులు మహాధనధాన్యపశూచ్చయంబు
తాతతి వస్తువాహన వితానముఁ బొంది సుఖించుఁగాత
ర్వీతలమందు శక్రపదవిం దలఁదన్నెడు వైభవంబుతోన్

క. పిమ్మట నిది విని రెండవ
తమ్ముఁడు దనయన్న యడుగుఁదమ్ములకుఁ బ్రణా
మ మ్మిడి కావించెను శప
థ మ్మిట్లు నిజాకళంకతం బ్రకటింపన్.

క. "ధర నీ బిసశకలంబుల
హరియించిన పుణ్యశాలి యవనీపతియై
తరుణీశతపరివృతుఁడై
విరివిగ భోగించుగాక విషయసుఖంబుల్".

క. నతి సేసి యగ్రజునకుం
దృతీయుఁ డనుజుండు బాస తినె నీ పగిదిన్
"క్షితి నీ మృణాళచోరుఁడు
సతతము సురసతులఁగూడి సౌఖ్యము వడయున్." ౫౮

క. ఈ సరణి నెల్ల తమ్ములు
బాసాఁడగ నొక్కరొకరు వాని కెరగుచున్
దాసి యనె నిట్టు "లీ పని
చేసినయది బ్రతుకుఁగాక క్షితి వేయేఁడుల్." ౫౯

౨. వె. అంత వచ్చి చెలియ లన్నకు సాఁగిలి
"నీదు కడుపుగొట్టు నీచురాలు
పడయుఁగాక రాజుపట్టపురాణియై
ప్రాజ్యరాజ్యసుఖము"లంచుఁ బలికె. ౬౦

క. మఱియును ధర్మశ్రవణము
కొఱకై యచ్చటికి వచ్చి కూర్చుండిన కొం
దఱు యక్షులు శపథించిరి
"సిరితోఁ దులఁదూఁగుఁగాక స్తేనం" డనుచున్. ౬౧

క. విని ప్రతిన లిట్లు జ్యేష్ఠుం
డను "సోదరులార! ఈ బిసాపహృతికి మి
మ్మనుమానించితి నేనిం
జనియింతు గృహస్థ నగుచు శతజన్మంబుల్" ౬౨

క. సురపతి విని శపథంబులఁ
దిరస్కరిణిఁ ద్రోసి యెదుట దీపింపఁగ సో
దరు లెల్లరు సాఁగిలి మ్రొ
క్కిరి వినయవిధేయతలు ప్రకీర్తితములుగాన్. ౬౩

గీ. "అపహరించితి మీ బిసాహార మేనె
తావకమనఃపరీక్ష కై తత్పరమతిఁ
బిన్నలయ్యును గార్హస్థ్యవిముఖు లైన
మిమ్ముఁ జూడంగ నా కక్కజమ్ము దోఁచు

క. ఇదిగో! బిసతతి; మత్కృత
కదర్థన క్షమింపుమయ్య! ఘనమతి! నాతోఁ
దివిదివమునకు నేతేరుము
మదీయరథ మెక్కి యనుజమండలితోడన్."

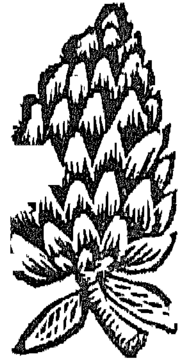
క. అని పలుకు వేల్పుఱేనిం
గనుఁగొని పెద్దన్న బత్తిఁ గై మోడిచి యి
ట్లనె; "నీదు ప్రసాదంబును
గొనమికిఁ గినియకుము మమ్ము గోత్రధ్వంసీ!

శా. ఆ నాకంబున నప్సరశ్శతముతో నా నందనోద్యానమం
దానర్తించుచుఁ బుష్పకంజమృదుపర్యంకంబులన్ సీధుపా
నానందంబున సంప్రవర్ధితరతివ్యామోహముగ్ధాత్మతన్
నానాక్రీడలఁ దేలుచుంట బుధగణ్యాం బైన కార్యంబొకో?

గీ. స్వర్గమైన మహేంద్ర! నశ్వరమె కాని
శాశ్వతముగాద; మాకు శాశ్వతికసుఖము
వాంఛనీయంబు; కావున వలదు పొమ్ము!
ఇవ్విధంబున వేధింప కింకఁ బొమ్ము.

గీ. అమరలోకాధివాసంబు నభిలషించు
వారి శోధింపఁగఁ బ్రియాస పడఁపఁ జెల్లు;
శ్రేష్ఠనిర్వాణపదముఁ గాంక్షించియున్న
వారి రిత్తగఁ బీడింపఁ బాడియగునె?"

క. అనుటయు నా పురుహూతుఁడు
చనె లజ్జానతముఖాంబుజాతుం డయి మె
ల్లన; నా సోదరగణ మొం
దెను వాసన లార్పి తుదికి నిర్వాణంబున్. ౨౦

మహాకపిజాతకము

సీ. స్మరణమాత్రిన సర్వదురితముల్ క్షాళించు
నమరస్రవంతి యెందవతరించె;
ముక్కంటి ముంగిటిముత్యమైన భవాని
ఘనమైన యెవ్వాని కడుపుపంట;
దివ్యతీర్థంబు సిద్ధక్షేత్రము నఁటంచు
సప్తర్షిబృంద మెచ్చటఁ దపించు;
నమరలోకాధివాసము గోసి నిర్జరుల్
కాంక్షింతు రెయ్యెడఁ గాపురింపఁ;
గీ. గాక యత్యుచ్ఛశృంగసంఘాతమునవె
యాభిజాత్యసమృద్ధిఁ, బుణ్యానుభావ
సంపదలచే, మహోన్నతస్థాన మొంది
యా హిమాలయపర్వతం బలరుఁ బుడమి.

క. మన బోధిసత్త్వుఁ డొకపరి
ఘనప్రమాణంబు గలుగు కపిరూపమునన్
జనియించి యా తుషారా
ద్రిని వాసము సేయు నొక్కవృక్షమునందున్.

క. నగులకు నబ్బని గుణములుఁ
జరిత్రముఁ దితిక్ష గలిగి జగతి గురులకున్
గురువై యుండందగె; వా
నరుఁడే యాతండు? మానినాథుఁడు గాఁడే?

క. ఆ వానరేంద్రు నడుగుల
సేవించి తరింపఁ దలఁచి చిన్నలుఁ బెద్దల్
వేవేలు వన్యజంతువు
లా వృక్షప్రాంతమందె యావాసించున్.

క. ఆ వనమందలి క్రూరమృ
గావళి హింసాక్రతం బాసి యతిసాధువులై
గోవులవలె, గొఱ్ఱెలవలె
నై వర్తించును దదీయ మగు బోధములన్. ౫

క. ధరియించి మృగాకృతులను
జరియించు తపస్విగణము సరణిని మృగముల్
పరమ ప్రశాంతమూర్తులు
నిరస్తమాంసాశనులుగ నెగడెను శుచులై. ౬

గీ. ప్రత్యుషంబున నందలి వన్యమృగము
లమరగంగాంబువుల స్నానమాడి వచ్చి
పండి రాలిన తియ్యనిపండ్లఁ దెచ్చి
పేర్మి గురుదక్షిణగ సమర్పించుఁ గపికి. ౭

క. సతతం బయాచితోప
స్థిత మగు ఫలమూలకందతీర్థంబుల జీ
వితమును నిలుపుచుఁ గర్మ
క్షితి కాలం బెదురుసూచు గతి నతఁ డుండెన్. ౮

క. ఒకదినమున నచ్చోటికి
నికటంబునఁ బటపటధ్వనివిమిశ్రితమై
"అకటకటా! చచ్చితి"నం
చొకకూయి వినంగఁబడియె నుచ్చైస్స్వరమై. ౯

క. ఆ యార్తాలాపము విని
యా యార్తత్రాత వానరేంద్రుఁ డఱచుచున్
"ఓయీ! వచ్చితి నిదె" యని
యా యాశకుఁ బఱుగువాఱె నతివేగగతిన్. ౧౦

చ. పరిపతితజీర్ణపర్ణమయి పంకిలమై క్రిమికీట పూర్ణమై
ఉపగతపూతిగంధియయి యుగ్రమగాధము నైన యొక్క రి
క్తపు సలిలంబులన్ విధివిధానమునం బడియున్న మానిసిన్
గపి కరుణాతరంగితమనస్కతఁ గాంచె నటన్ సబాష్పుఁడై.

క. ధర నరుఁడు బ్రిదుకు ధాత్రీ
ధరంబుపైనుండి పడినఁ దక్కుఁడేనిం
గఱచిన "ఆయు ర్మర్మా
ణి రక్షతి"యటంచు విబుధనివహము వలుకున్.

గీ. నరకకూపంబుఁబోని యా ముఱికికూప
మున మునుంగుచుఁ దేలుచుఁ బుణ్యవశతఁ
గాలిఁ దాఁకిన పాషాణ ఖండకంబు
నాఁదుకొని నిల్చె నతఁ డలసాంగకముల.

గీ. శోచ్యదశ నున్న యాతనిం జూడఁ గపికి
నైదు ప్రాణంబులును బోయినట్టు లయ్యెఁ,
గపినిఁ గాంచిన యతనికి గతములైన
ప్రాణములు వచ్చిన ట్లయ్యె వాస్తవముగ.

క. మరియును గపినిం గని యా
పురుషుం డిట్లనియె "నేను భూసురుఁడను నీ
గిరిఁ దిరుగుచు హృతధేనువు
కొఱకై మూన్నాళ్ళనుండి కూడొదవమినిన్.

క. ఈ కూపతీరజాత మ
నోకహ మెక్కితిని బండ్లను భుజింపఁగ న
ట్టాఁకట మాడుచు; దుర్విధి
యీ కరణినిఁ ద్రోసె నన్ను నీ గర్తమునన్.

గీ. విఱుగఁ దరుశాఖ, పడి క్రింద శిరసు చిదుకఁ
జీలి కత్తులబోనొప్పని రాలరాసి
యోడఁగా నెత్తుర్ వఱదలై యొడలినుండి
యవశగతి దొర్లిపడితి గర్తాంతరమున. ౧౭

క. ఏ దేవుఁ డంపెనో నిను ?
నే దేవుఁడవో ? యిఁకేల ? యీ దుర్గతునిన్
జేఁదుదువో యొడ్డునకుం ?
గాదందువా ? యగతికులకు గతి దైవమె కా ! ౧౮

క. ఏ పాపఫలమొ ? యీ మల
కూపంబునఁ గూలఁబడితి; ఘోరమయిన యిం
కే పాప మనుభవింపఁగ
నీ పగిదిని బ్రదికినానొ ? యెఱుఁగఁగనైతిన్. ౧౯

క. సిరి పోయి చీడ వట్టిన
కరణిని హృతమయ్యె గోవు; గలిగెను నాకీ
దురవస్థ; యనర్థంబులు
పరంపరగ వచ్చుఁగద ! విపత్కాలమునన్. ౨౦

క. అనుచును వాపోవు మను
ష్యుని దీనావస్థఁ గాంచి యుఱికెను గర్తం
బున కతని నెత్తఁగాఁ గపి;
ఘనుఁ డార్తత్రాత లెక్కఁగా గొనఁ డొడలిన్. ౨౧

క. దుమికియు వానిని స్వస్కం
ధముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి తగ నెగిరి యమాం
తముగాఁ దెచ్చె వెలి; కసా
ధ్యము గలదే హనుమదన్వయప్రభవులకున్?. ౨౨

క. ఆతనిని దెచ్చి యొక చ
ట్రాతిపయిం బండఁబెట్టి ప్రాశింప ఫల
వ్రాత మిడి మానిచెను క్షత
గాత్రంబు వనౌషధిప్రకాండము వలనన్. ౨౩

క. దూరాపాతజమైన శ
రీరవ్యథ యుపశమిల్లఁ బ్రిదులంగా క్షు
ద్భారము కరాపసృతమగు
తీరున నతఁ డొంది యొడలు దెలియని నిద్రన్. ౨౪

క. తెలివొంది చెప్ప కంటిని
వలెఁ దన్నుం గాచుచున్న పార్శ్వస్థునిఁ గ్రోఁ
తులఱేనిఁ గాంచి "సఖుడా !
అలసితి ననుమోసి నిద్ర నందుము!" యనియెన్. ౨౫

గీ. బడలియుంట నొడలు వానరనాథుండుఁ
గొలఁదితడవుఁ దానుఁ గూర్కఁదలఁచి
యూవులించుకొనుచు నాకేకరాక్షుఁడై
కనులు మూసి నిద్రఁ గానియెఁ బజ్ఞ. ౨౬

మ. నిదురం జెందిన యా ప్లవంగముని సాన్నిధ్యంబునం గూరుచుం
డ దురూహంబు జనించె బ్రాహ్మణుని డెందంబందు "నీ క్రోఁతి క్రొ
వ్వి దృఢాంగంబయియుండె దీనియొడలిన్ ఛేదించి మూన్నాళ్ళయం
గద దీఱంగ భుజించి మాంసమును నేగం జెల్లు" నం చిస్సిరో! ౨౭

క. అకృతజ్ఞము గద లోకం;
బోకఁ దన్నుం బిడ్డ దాత కొగి నిడు నున్నం;
బోకరుడు నది దాఁటిన తె
ప్పకు నిప్పంటించి పోవుఁ బాపాత్ముఁడై. ౨౮

ఆ. వె. బ్రాహ్మణాపసదుఁడు భావించి పైగతి
దానిమేలు మఱచి దయను విడిచి
వంశకీర్తిఁ జెఱచి పాపకవాటంబుఁ
దెఱచె నచట దాని యెఱచికొఱకు. ౨౯

క. పెనురాతిబండ నొకదా
నినిఁ గైకొని వాఁడు క్రోఁతి నెత్తిని విసరెన్
గనికరమును గొని దూరం
బునఁ బడి యది దాని ప్రాణములఁ గాపాడెన్. 30

గీ. ఆ శిలాఘాతజాత మహారవమునఁ
గ్రోఁతి మేల్కాంచెఁ; జచ్చె విప్రుండు సగము
తా నొకండు దలంపంగ దైవ మొకటి
తలఁచు ననియును దుష్టుండు దలఁపఁ డకట ! 3౧

గీ. అడుగకయుఁ గ్రోఁతి యా బ్రాహ్మణాపసదుని
యాస్యమున వ్రేలుచున్న పాపాంకురములఁ
జదువుకొని, రాయి నొడువు సాక్ష్యంబు వినియుఁ,
దెలిసికొనెఁ దత్కృతఘ్నత కలఁతవడక. 3౨

క. చచ్చినవానిం జంపుట
మెచ్చిన పని గాదటంచు మెదలక కపి వా
విచ్చక చూచుచు నిలిచెను;
ఎచ్చటి చూపో ! దహించె నీ బ్రాహ్మణునిన్. 33

గీ. సాధువుల చల్లచూపె యసాధువులను
నిట్టనిలువునఁ గాల్చును నీ యొనర్ప
కవనిని "మృదు స్సుతీక్ష్ణ" యటన్నసూక్తి
యర్థమయ్యె నటంచు బ్రాహ్మణుఁడు వగచె. 3౪

శా. అంతం బల్కెను వానరుం డిటులు విప్రా! పొందఁగాఁ బోకుమీ!
స్వాంతంబందు భయంబు నా వలన; నీ శైలంబునం దున్న యీ
జంతువ్రాతము విన్న నీ చెనఁటిచేష్టల్ సైఁప; దిక్కాన దా
టింతున్ రమ్మని యా వనాంతమున విడ్చెం దెచ్చి వానిం దయన్.

గీ. పుచ్చె నొడ లెల్ల; నాపాదమూర్ధముగను
ముసరె నీఁగలు; క్రుళ్ళెను బురుగులు వడెఁ;
బఱవఁదొడఁగెను జీమునెత్తురులు సతత
మచిరకాలంబుననె బ్రాహ్మణాధమునకు. ౩౬

క. ఇలు వెడలించిరి బిడ్డలు;
తొలగిరి చుట్టములు; స్నేహితులు పెడమోమై
తలఁగిరి; దేశబహిష్కృతి
గలిగెఁ గృతఘ్నత ఫలంబుగాఁ గుష్టగుటన్. ౩౭

క. చూడంగాఁ జుట్టంబును
వేఁడంగా వేలుపేని వెలయకయు రుజా
పీడితుఁడై తను రోయుచుఁ
గాడుపడు చతండు పోయెఁ గారడవిఁ బడిన్. ౩౮

క. ఇడ వయ్యెఁ దరులు ఫలముల
నిడ వయ్యెను నీళ్ళు లేళ్ళు; లిరవైనను దా
మిడ వయ్యె గుహలు వానికిఁ;
జెడుగునకు సహాయపడ దచేతనతతియున్. ౩౯

క. తుదికి మహాప్రస్థానము
మది సలుపఁగ నిశ్చయించి మఱలక చనుచున్
ఎదురైన మెరగలిం బడె
"నిదె! ప్రాయశ్చిత్త" మనుచు నీ దొసఁగునకున్. ౪౦

శ్రేష్ఠి జాతకము

క. జనియించె బోధిసత్త్వుం
డనవద్యుండు క్షితిఁ దృతీయమగు వంశమునన్
ధనకనక వస్తు వాహన
సనాథమై నాఁటఁగోలెఁ బ్రశస్తి నది కొనెన్. ౧

క. సిరియు సరస్వతియుఁ బర
స్పర ప్రతిస్పర్ధఁ బూని సతతముఁ దత్సుం
దరలోచనవదనంబుల
గురుబలమున నాక్రమించికొనియుండి రొగిన్. ౨

క. జనరత్నం బగు నాతని
వనితారత్నంబు చెట్టవట్టెను; "రత్నం
బును గూడును రత్నం"బను
జనవాక్యము రిత్తవోక సార్థతఁ గాంచెన్. ౩

క. నిరతంబును "ధర్మస్య
త్వరితాగతి" యన్న లోకవాచోయుక్తిన్
స్మరియించుచు నా వైశ్యుడు
జరియించుచు నుండుఁ బుణ్యసంగ్రహపరుఁడై. ౪

క. మహిఁ వెలుఁగు ద్వికరుఁ డాతఁడు
సహస్రకరుఁ డగుచు దానసమయములందున్
బహుధా ద్వినేత్రుఁడయ్యును
సహస్రనేత్రుఁ డగు నర్థిసంతతిఁ గాంచన్. ౫

క. ఇలఁ దా క్షత్రియాకం బగు
కులమున జన్మించియున్న, గొనములచేతన్
జెలువొంది నాతఁడగ్రిమ
కులమున కగ్రిముఁ డటంచుఁ గొని పెనుకీర్తిన్. ౬

క. కులధనము వదాన్యత్వము,
కులవ్రతము సత్యసూక్తి, కులదేవతని
ర్మల మగు ధర్మము, మన యీ
కులీనవైశ్యునకు నతని కులయువతికినిన్. ౭

క. ధర్మార్జితస్వవిత్తము
ధర్మారాధనము కొఱకె తా నర్పించున్
ధర్మజ్ఞుం డగు నాతఁడు
నిర్మోహముఁ గొనక విషయనివహమునందున్. ౮

గీ. వినుట "నభ్యాగత స్స్వయం విష్ణు"ననియు
"నతిథిదేవో భవ" యటన్న యార్షసూక్తి
నతఁడు చీరికిఁ గొనక ప్రాణాత్యయంబు
నహరహంబును గావించు నతిథిపూజ. ౯

క. అడిగిన మేరకు దానం
బిడుచున్నను యాచకాళి కీతని కోశం
బిడుచుండె నక్షయంబుగ
విడిముడి! వర్షించునో; కుబేరుఁడు కూర్మిన్. ౧౦

గీ. అతఁ డొకదినంబునను దేవతార్చనంబు
దీపధూప నైవేద్యముల్ దీఱిచికొని
యన్నపరిషేచనంబు సేయం దలంచి
యూఁగె నొకతుటి వత్తురో! యతిథు లనుచు. ౧౧

క. అదనున "భవతీ భిక్షాం
దదా"తనెడు నుడిని శ్రోత్రియతనయుఁడు విని త
త్సుదతీమణికి వచించెను
"దదీప్సిత మొనర్పు" మనుచు దయ దళుకొత్తన్. ౧౨

క. శిరసా వహించుకొని యా
తరుణీమణి ధవునియాజ్ఞఁ, ద్వరగా నరిగెన్
బరిపూర్ణ భక్ష్యభోజ్యం
బరివాణంబును గ్రహించి యతిథి కొసంగన్. ౧౩

గీ. కడచి కక్ష్యాంతరంబు లా పడఁతిమిన్న
నడచుచుండంగ నట్టింటి నడిమి నిలిచె
నిడుదకోరలు, మిడిగుడ్లు, వెడఁదనోరు
కారుమేనును బెన్నదం గల యొకండు. ౧౪

గీ. దయ్యమో ? పిశాచకంబో ? ప్రేతంబో ? యనుచుఁ
దరుణి భయమొంది వెనుకకుఁ దిరిగివచ్చె
నతిథిపూజకుఁ గలిగిన యంతరాయ
మునకుఁ బొగులుచుఁ దన డెందమునఁ గడింది. ౧౫

క. ఒనరింప కతిథిపూజను
జనుదెంచిన సతినిఁ, దద్వచస్సంభ్రమమున్,
విని యచ్చెరువడి యా చెలి
మనోభయం బుడిపి శ్రోత్రియమణి మదిఁదలఁచెన్. ౧౬

క. "భూతప్రేతపిశాచ
వ్రాతము నా యిల్లు చొచ్చి వర్తించుట కే
హేతువు? మదీయ మగు పా
పాతిశయము నేఁడు బ్రద్ద లయ్యెనో" యట్టుల్ ? ౧౭

క. అని వగచి భక్ష్యపూర్ణం
బును బాత్రిం బతిథి కొసంగఁ బోయెను దానై
కనఁబడె నా నడిచావడి
మునుపటి భూతంబు ఘోరమూర్తి భయదమై. ౧౮

క. మరియుం గనఁబడె నయ్యెడ
మరధిగమము నరక మొకటి; దోఁచి రచటఁ గిం
కరు లాయుధపాణులు ము
ష్కరు లగు జీవులను బాధ సలుపు చనేకుల్. ౧౯

క. కలయో? నిజమో? మాయా
విలాసమో? తానుదానో? పెఱయో? యెదియుం
దెలియక, పాపము! వైశ్యుఁడు
కళవళపాటును వహించి కడు నట నిలిచెన్. ౨౦

ఆ. వె. అక్కజంబు వడుచు నా శ్రేష్ఠి కనుచుండ
నా సుదీర్ఘదంష్ట్రుఁ డా విరూపుఁ
డా కరాళమూర్తి యట్టహాస మొనర్చి
వాని డగ్గఱించి పలికె నిట్లు. ౨౧

క. "ఎఱుఁగుదువా? లేదా? చూడుము
నరకం బీ దృశ్య; మేను నరకాధిపతిన్
గఱచుచుఁ బొగడ్త లాత్మం
భరు లగు నర్థులును దానపరు లుందు రిటన్. ౨౨

క. కనుమీ! పూర్వార్జిత మగు
ధనంబు వ్యయపఱచి త్వద్విధంబున నరకం
బున మ్రగ్గు వదాన్యులను; మ
హిని "అతి సర్వత్ర వర్జయే" త్తని వినవే? ౨౩

క. మునువెనుకలఁ గనకయుఁ దల
మునకలుగా నున్న ద్రవ్యమును జలమువలెన్
దినమిటు వెచ్చించుట నీ
యనంతరీయులను బెద్ద యలంచుట గాదే! ౨౪

గీ. తన్నుమాలిన ధర్మంబు దగదుసుమ్ము
మొదలు చెడునట్టి బేరంబు పొదలునోయి?
కట్ట! త్వదనంతరీయులఁ గడుపుమాడ్చి
యే మహాపుణ్య మార్జింతు విట్టి కృతుల? ౨౫

గీ. కాన నీ వెట్టిదానంబుఁ గట్టిపెట్టి
మరలి పోవమ్మ! వచ్చిన మార్గముఁబడి
ఆప్తవాక్యంబు గైకోమి ననుభవింతు
వా ఫలం" బని బెదరించె నా యముండు. ౨౬

గీ. ఆ యధర్మోపదేశంబు నాలకించి
శ్రేష్ఠిపుత్రుండు వొంది యచ్చెరువుఁ బలికె
"విశ్వమున ధర్మరాజన్న పేరఁగొనియు
నేతిబీరను జేసికొంటివె? మహాత్మ! ౨౭

క. నరకంబు దానఫల మని
మొఱఁగించితి వీ వొకండ విట్లంటివి; మా
గురుదేవుఁ డెఱింగించిన
తెఱఁగున వర్తింతు మంచిది యదే నాకున్. ౨౮

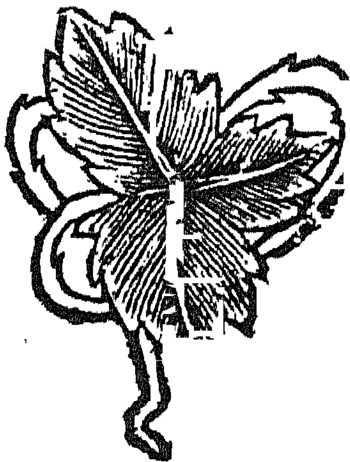
క. సుమతులు బుధు "లర్థో మూ,
ల మనర్థానా" మటం ద్రిలాతలమున దా
నము వెలి యగు ద్రవ్యము భో
గ్యము గాదుగదా! యగంధ మగు సుమమువలెన్- ౨౯

క. అతిథులె నాకుం బరదే
వత; లతిథిసపర్య నాకుఁ బ్రాణముకన్నన్
సతతముఁ బ్రియతర మగు; దు
ష్కృతమైనను దానినిం ద్యజింప మహాత్మా! 30

క. మును దానంబు లొనర్చిన
ఘను లొందిన ఘోరనారకమె వచ్చుత నా
కును; గాలవిళంబము సైఁ
పను నాతిథ్యమున కనుచు వైశ్యుఁడు వడిగన్. 31

క. పిఱు దివియక చోరఁబడి యా
నరకంబున యుద్ధమల్లు నాయంబునఁ జె
చ్చెరఁ జనుచుండంగాఁ ద
న్నరకముఁ గింకరు లదృశ్యతంగనె యముఁడున్. 32

క. చని శ్రేష్ఠి యతిథి కర్పిం
చిన నా మధురాన్న పాత్రిఁ జేఁకొని యతఁ డా
త్మను మోదపడుచుఁ బలు దీ
వన లర్పించుచును వైశ్యవరునకుఁ జనియెన్. 33

రురు జాతకము

సీ. కనికరంబునఁ గాచుఁ గడుపున నిడుకొని
శరణుఁ జొచ్చిన క్షుద్రజంతువులను
ద్యాగం బొనర్చును దన జీవనం బెల్లఁ
బాదాశ్రయముగొన్న ప్రాణులకును;
దన కౌఁగిటికిఁ దార్చి తనుపుచుండును దన్నుఁ
గాల్పంగ వచ్చిన కారు చిచ్చు;
నర్పించి సంజీవ నౌషధులను మన్ను
నఖిల కాలం బామయాతురులను

గీ. విడుదు లర్పించును మహర్షి బృందమునకు
గగనచరులైన వేలుపు గమిని గనుచు
సతముఁ బైకెత్తి శృంగహస్తముల మ్రొక్కు-
నొక్క శైలంబు పుణ్యసముజ్జ్వలంబు. ౧

క. ఆ గిరిని నానుకొన్న మ
హాగహనమునందుఁ దన్మృగావళి పుణ్య
శ్రీగురుఫల మన రురువై
యోగీంద్రుఁడు బోధిసత్త్వుఁ డుదితుం డయ్యెన్. ౨

ఆ. వె. పంచ వన్నె చిలుక వలె, రంగు రంగుల
పూలరాసి చందమునను, మరియు
మాయితాప్రహీణ మారీచు విధమునఁ
బరగె రురువు చిత్రవర్ణ మగుచు. ౩

క. ప్రభుశక్తి గలదు తద్వా
గ్విభవంబునఁ గాకయున్నఁ బెద పెద్ద లటన్
ఇభహారి ముఖసత్త్వంబులు
స్వభావ ఘాతుకత మాని చరియించునొకో! ౪

క. కనుఁగవ, మొగమున, నెమ్మెయి
ననన్య సాధారణము మహాతిశయముఁ గ
న్గొని యన్య వన్యమృగములు
వినీతతను రురువు గురువు పేర్మినిఁ గొలుచున్. ౫

గీ. ప్రాయమునఁ బిన్న ధైర్య దర్పములఁ జిన్న
యయ్యు మిన్నయ్యె రురువు మృగావళికిని;
జగతి దివ్యాంశకలితపాషాణకంబు
రాజరాజులకును సమర్చ్యంబుగాదె? ౬

క. జననాంతరీయ వాసన
లనువృత్తము లగుట నిజము ప్రాణికిఁ; గాకుం
డిన నీ రురు వెక్కరణిని
ననుత్తమార్షేయచరిత కాస్పద మయ్యెన్. ౭

క. ఎర కాశించుచు మృగయుల
యురులందుం జొరక విడువకున్న యిరవునన్
దటికిం బొరకిన కొలఁదియు
గటికపరక లొగిని మేసి కాలముఁ గడపున్. ౮

క. ఆ రురు వొకనాఁడు నదీ
తీరంబునకుం బిపాసఁ దీర్పఁగఁ బోఁగా
దూరముగ నీరి నడుమం
బూరుషుఁ డొకఁడగపడియె ముమూర్షావస్థన్. ౯

చ. మునుఁగుచు దేలుచున్ మరల మున్గుచుఁ దేలుచు నీటి వెల్లువన్
బెనుసుడులన్ భ్రమించుచు శ్రమించుచుఁ గన్నులఁ దేలవైచుచున్
"మనుపుఁడు న"న్నటంచును నమస్సుల వేఁడుచుఁ దీరవర్తులన్
మన రురువున్నచోటికిఁ గ్రమంబున వాఁ డరుదెంచె నేటిలోన్. ౧౦

చ. పిలువఁగ నోరురాక పెదవిం గదలించుచు, నశ్రుపూర్ణ దృ
క్కులఁ బ్రసరించుచుం దెసలకుం, గొనయూపిరితోడఁ దన్నదీ
జలములఁ బోవువానిఁ గని సత్వర మా హరిణంబు దూఁకెఁ; దు
ర్బలులయినన్ సహాయపడవత్తురు విపన్నులకున్ దయాళువుల్. ౧౧

గీ. దూఁకి రణవీరుఁ డట్టు లీఁదుచును వడిగ
డాసి యవలంబనార్థ మాసాస గొన్న
దీన జనునికిఁ దోఁక నందించి చేతి
కురుతరాయాసమున నీడ్చి చొడ్డుఁ జేర్చె. ౧౨

క. ఎక్కడఁ బ్రవాహవేగం?
బెక్కడ నీ యబలహరిణ మీఁది మనుష్యుం
దక్కించుట? సాహసమునఁ
బెక్కేటికి? లక్ష్మి తాండవించును గాదే? ౧౩

క. పరమేశ్వరుండె రూపాం
తరమునఁ దనసుకృతలవమునన్ సాయపడున్
ధర నగున; "కనాథో దే
వరక్షిత" యఁటన్న విబుధవాక్యము సరిరాన్. ౧౪

క. ఆ రురు వీ గతి వానినిఁ
దీరమునకుఁ జేర్చి మోసి తెచ్చి స్వకీయా
దూరస్థగృహమునకు, శ్రమఁ
దీఱిచి ఫలమూలసంతతినిఁ దిన నొసఁగెన్. ౧౫

క. నాన్నాళు లుంచుకొని తన
సన్నిధి, నాతనికిఁ గూర్చి స్వస్థతఁ బనిచెన్
"గన్నది విన్నది గాదీ
తె" న్నని యాతండు విస్మితిం గొని యనియెన్. ౧౬

ఆ. వె. "నరుఁ డొనర్ప రాని పరమోపకారం బొ
నర్చు నీకు నే మొనర్తుఁ బ్రీతిగ
నీ ఋణంబుఁ దీర్ప నేర్తు నే? చచ్చి నీ
కడుపునందుఁ బుట్టుకలను గనియు. ౧౭

ఉ. వెల్లువయందుఁ గొట్టుకొని వెళ్ళెడి నన్గనుఁగొంచు నొడ్డులం
బల్లిదులున్ ద్రుమంబుల విభాతిని నిల్చిరి కాని, కావఁగా
నీళ్ళఁ జొరం డొకండు; నవనిం బ్రతివానికిఁ దీఁపి ప్రాణముల్
బెల్లముకన్న; నీ వొకఁడవే? విపరీతతఁ దోఁచి తీగతిన్. ౧౮

క. కాయ మొనర్చితివి తృణ
ప్రాయంబుగ మనుప నను స్రవంతికినిఁ; దృణ
ప్రాయత ననుఁ దలఁచిరి తమ
కై యన్యులు; దగదె? నిను మహాత్మ వనంగన్। ౧౯

క. అతఁ డిట్టులు శ్లాఘింపఁగ
స్తుతులకుఁ దన సిరసు వ్రాల్చి తోడ్తో రురు వీ
గతిఁబల్కె- "నీదు సుకృతమె
బ్రతికించెను; నాదు సాయమా యెంత సఖా! ౨౦

క. నిను వేఁడుద నే నొక్కటి
యనుగ్రహింపుము! మదీయ మగు నావాసం
బునుగూర్చి నన్నుఁగూర్చియు
జనులకుఁ దెలుపకుము మిగుల సంతోసింతున్. ౨౧

క. అనుకొనకు కృతజ్ఞతగా
ననుఁగూర్చి ప్రశంస సేఁత నలువురికడ; నా
మనవినిఁ జెల్లించుటయే
యనుకొమ్ము కృతజ్ఞతగఁ ద్వదాత్మమునందున్. ౨౨

క. తమ జోలికి రాకున్నను
మము బోంట్లకు నెసరువెట్ట మార్గింతు రర
ణ్యములందుఁ గిరాతులు పు
ణ్యముఁ బాపమ్ము లేదు వారి కాత్మలయందున్. ౨౩

క. జనలోభనీయ మగు నా
తనువున కాశించిపట్టఁ దలఁతురు ఱేఁడుల్
మనియుండి కష్టజీవుల
కును సేవ నొనర్పఁ గలదు కోరికి నాకున్. ౨౪

క. ఒక వేళఁ జంపకయు నను
నికటంబున నుంచుకొన్న, నిజముగ లోకో
పకృతిన్ ఘటింపఁ జాలని
స్వకీయ దేహంబు వ్యర్థభర మని తలఁతున్. ౨౫

క. అతనిని నిర్వ్యాధిఁ బలుమఱు
బ్రతిమాలియు రురువు వాని బాసలుగొని స్నే
హితుని గతిన్ వీడ్కొలిపెను
మతి మెచ్చుచు మృగ గుణాలి మనుజుం డరిగెన్. ౨౬

క. కలఁగనె నా దేశప్రభు
లలనామణి చిత్రవర్ణ లలితంబై క
న్నుల విందు గొలుపు మృగమును
దెలవాఱెడి తఱిని నిది గతించిన పిదపన్. ౨౭

క. సుదతియు "నభూతపూర్వం
బదృష్ట పూర్వంబు మరియు నశ్రుత పూర్వం
బిది"యని మేల్కొని యెడఁదం
దదాశ గొని పతిని డాసి తగ నిట్లనియెన్. ౨౮

క. "కలఁగంటి నాథ ! త్రైలముఁ
గలిపిన యలవోలెఁ జిత్రకాంత్యుజ్జ్వలమై
లలితమగు మృగము, దానికిఁ
ద్రిలోక సామ్రాజ్యలక్ష్మి దిగదుడుపు సుమీ ! ౨౯

క. మన లీలోద్యానంబున
మన యంతఃపురమునందు మనతో విహరిం
చును; నా కల నిక్కల యని
మును పెఱుఁగవె ? తెమ్ము; దానిఁ బొమ్మని కోరెన్. ౩౦

క. "ఏతాదృశ హరిణము మును
సీతకుఁ దేఁజాలఁడయ్యె శ్రీరాముఁ; డిగో !
నా తరుణి కిత్తు స్వర్గముఁ
బాతాళము వెదకి" యనుచుఁ బతి శపథించెన్. ౩౧

క. స్వయముగఁ గాంతాప్రీణన
కయి కానుక లిచ్చుచుం ద్రహర్నిశముఁ బతుల్
ప్రియురాలి కోర్కెఁ దీర్పఁగఁ
బ్రియతింపరె ? యదియు జన్మఫల మనుకొనరే ? ౩౨

చ. పిలువఁగ నంపి యంతఁ బృథివీపతి పల్వుర వేఁటకాండ్ర నా
కలఁగనుఁగొన్న వన్నెల మెకంబును గూర్చి తెల్పి "మీరు కా
నల గిరికందరంబులఁ దృణస్థలులం బొదలన్ నదీతటం
బుల వెదకుండు పోయి మృగముం గొని తెండిట కక్షతంబుగాన్."

క. అని పలుక, వారు నలుదెస
లను బరిశీలించి మృగము లక్షింపక తే
నిని డాసి తెలిపి రీ గతి
"నన్నృతముగా కెట్లు స్వప్న మగును ఋతముగాన్" ౩౪

క. అంతటఁ బోనీయక భూ
కాంతుం "డా మృగముఁ జూపఁగలవానికి న
ర్పింతును మదర్ధ రాజ్యము
సంతసముగ" ననుచుఁ బుడమిఁ జాటింపించెన్. ౩౫

క. క్షితి మండలి తద్ఘోషణ
ప్రతిధ్వనించుచును వాడ వాడల యందున్
మితిఁగడచియు వ్యాపించెను
బ్రతి వానికి నాశపుట్ట రాజ్యము వడయన్. ౩౬

చ. తొలుతట లేడిచే నుపకృతుం డగు మానిసి యీ సువార్త చె
వ్వులఁబడ హర్ష మొందియును బూర్వము దానికిఁ దా నొనర్చు బా
సలను దలంచి పొందు మది సంకటపాటు; వహించు మోమునన్
వెలవెలపాటుఁ; గాంచుఁగరణీయము దోఁపక తొట్రుపాటునన్. ౩౭

క. వెఱచుచుఁ గళవళపడు చి
క్కురణిని నాతండు కొలఁదికాల, మనుకొనెన్
సిరి రా మోకాలొడ్డుట
తెఱఁగే? యిఁక ముందు బ్రదుకు తెరువొకఁ డున్నే? ౩౮

క. ధనమూలము గద లోకము;
ధనశూన్యుఁడు తృణసముండు; ధనమున సిద్ధిం
చును సర్వకార్యములు; ని
ర్ధనుండు జీవచ్ఛవంబ ప్రాణులయందున్. ౩౯

క. నరకము స్వర్గము నెవ్వరు
పరికించిరి? దురిత సుకృతఫలము లటంచుం
గఱపెడి కుమతుల నేటికి
సరకుఁగొనఁగఁ? ద్రోసిరాజు సలుపవలవదే! ౪౦

క. చినుకులకుఁ జెఱువు నిండునె ?
యనయము ధర్మానుబద్ధ మగు నల్పార్థం
బున నరుని కడుపు నిండునె ?
జనుండు సుఖపడ నధర్మచరితంబె తగుఁ౯. ౪౧

క. కలుష మొక వేళఁ గలిగిన
నల యిష్టాపూర్తముల సమాచరణమునం
దొలఁగింపవచ్చుఁ "గర్మం
బులు పాయవె కాంచనమున" భువి జనములకుఁ౯ ? ౪౨

క. అని యెంచి మున్ను లేడికిఁ
దనచేసిన ప్రతిన లెక్కఁ దలపక చనియె౯
జనపతికి జాడఁ దెలుపఁగ
ధనలుబ్ధులు లుబ్ధకులకుఁ దాతలు గారే ? ౪౩

క. చని తేనిం గనుఁగొని యా
తనిచేతఁ దదర్ధరాజ్య దానంపుఁ బ్రతి
జ్ఞను దృఢపఱిపించుక వా
నినిఁ గొని యా హరిణ మున్న నెలవున కరిగె౯. ౪౪

ఉ. పండెను బాటఁ గొండచిలువల్; పులి మొత్తము బొబ్బరించె; వే
దండము లాచరించె భయదం బగు బృంహితముల్; వరాహపుం
బిండులు ఘుర్ఘురించె నడవిం బడి వారలు పోవుచుండఁ బో
కుండ నిరోధముం జలుపు నోజను దద్భ్రిరు రక్షణార్థమై. ౪౫

ఉ. కంటకముల్ పదంబులకుఁ గాడుచునుండెను; దాఁకి గట్టిగా
మంటలు గొల్పె రాలగమి; మార్గము డాఁగెను గానరాక ము
క్కంటికిఁ; గారు చిచ్చెదురుగాఁ బఱతెంచెను బోవుచున్న చె
న్నంటులకుఁ౯ నిరోధము నొనర్చి సహాయ మొనర్ప లేడికి౯. ౪౬

క. వంకలు డొంకలు దాఁటుచు
సంకటపడు చివ్విధమునఁ జనఁ జన రురుపా
దాంకపరిభ్రాజితమై
శంకాతంకములు లేని స్థాన మగపడెన్. ౪౭

క. అచ్చటి కలంతి దవ్వునఁ
బచ్చిక పట్టునను గసవు పరకలు దినుచున్
విచ్చలవిడిఁ దిరుగుచుఁ గ
న్నిచ్చటగా మృగమొకటి గనుంగొన నయ్యెన్. ౪౮

ఉ. అంతట నా కృతఘ్నుఁడు నృపాగ్రణి కిట్లను జూడవయ్య! భూ
కాంత! విచిత్రవర్ణ మగు కాయము గల్గి సురేంద్రు వింటితోఁ
బంతము లాడుచున్నటులు భాసిలుచున్న కురంగకంబు నీ
కాంతకు మొన్న స్వప్నమునఁ గన్పడినట్టిది! యిట్టిదే కదా! ౪౯

క. అనుచుం జేయెత్తియుఁ ద
ర్జనిచేఁ జూపించుచున్న సమయముననె యా
తని బాహువు ఛిన్నంబయి
జనపతి యచ్చెరువడంగ జాఱెను నేలన్. ౫౦

క. కా దింద్రజాల మయ్యది;
కాదయ్యది మంత్రశక్తి; కానంబడుఁబో!
మేదిని నత్యుత్కటదురి
తాదుల కుచిత మయిన ఫల మా నిమిషమునన్. ౫౧

క. పిమ్మట నెకిమీఁడా హరి
ణమ్మును బట్టంగఁ దలఁచి నలుదెసలకు సై
న్యమ్మనిపి ముట్టడింప మృ
గమ్మా కోలాహలమ్ముఁ గని వెఱచె మదిన్. ౫౨

క. నలుఁగడలను నిప్పంటిన
యిలువలె, నల్దిక్కుఁ బొంగు నేళుల నడుమం
గల దీవివోలె నా మృగ
మలజడి వడిమెం బ్రతిక్రియా శూన్యంబై. ౫౩

శా. "నాకుం గాలము దాఁపురించినది యీనాఁ డెందులన్ డాఁగినన్
నా కీ మృత్యువు దప్పునే ? కనుకఁ జింతల్ వంతలున్ మాని ని
ర్భీకత్వంబున డాసి ధర్మపథమున్ విన్పింతు" నంచెంచి యా
త్మాకాంతుం బఱతెంచి డగ్గఱి కురంగం బిట్లనెం బిమ్మటన్. ౫౪

క. "మన్నిఁ గొని నన్ను నీవే
పున్నెం బార్జింపఁ జిత్తమునఁ దలఁచితివో ?
నన్నెవ్వ రెఱింగించిరో ?
అన్నా ! తెలుపవె ?" యటంచు ననె దీనముగన్. ౫౫

క. వెఱగుపడి రురుముఖంబున
నరవాక్యము విని, శరాసనము డించి ధరా
వరుఁ డా ప్రక్కన నిలిచిన
నరుఁ జూపు "ఇతండె నిన్ను నా కెఱింగించెన్." ౫౬

క. అని మరియేమో పలుకఁగ
జనపతి పూనంగ సరభసంబున మృగ మా
మనుజాధమునిఁ, గృతఘ్ననిఁ
గనుఁగొని నిట్టూర్చి "మిత్రఘాతీ !" యనియెన్. ౫౭

క. విని కళవళించెఁ బురుషుఁడు;
జననాథుఁడు తెల్లబోయి సరిదికొనియుఁ "గా
రణ మేమి యిట్టు లంటకు?"
నని యడుగఁగ నొడివె హరిణ మాద్యంతకథన్. ౫౮

క. "ఏతాదృశమగు మృగమును
భూతలమునఁ గనము! వినము! ముని యెవ్వఁడో? యీ
రీతిని జనించె" ననుకొని
చేతులఁ బతి మోఁగిచె; మరి వచించె నరునికిన్. ౫౯

క. ఓరీ! మిత్రద్రోహీ!
ఓరీ! విశ్వాసఘాతి! ఓరి కృతఘ్నా?
ఓరీ! పాతకి! యింతటి
క్రూరుండవె! నిన్ను మన్నిఁగొన నఘ మున్నే? ౬౦

చ. అని చురకత్తినిం బెటికి యాతనిపై దుముకంగఁబోవఁ జ
య్యన హరిణంబు భూపతికి నడ్డము వచ్చి వచించె నిట్లు "లో
జనవర! యీతఁ డిప్పటికె చచ్చె సగంబు; తెగెం గరంబు; పీ
నిని నీకఁ జంప నేల? దయనీయుఁడు గాఁడె యమూదృశుం డిలన్?

క. ధనలోభంబునఁ గాఁబో
లును వీఁ డొనరింపఁగాఁ గలుష కార్యముఁ బూ
నెను; లోభంబునఁ గొమరుఁడు
జనకుని వధియించుచుంట జగతిం గనమే? ౬౨

క. బలవత్తరంబు లోభము
బలిఁగొనుఁబో యెంత యెంత పండితులను; ని
య్యిల నేటికి నెదు రీఁడెడి
బలియుఁడు గోటికి నొకండు పరగునొ? లేఁడో? ౬౩

క. వీఁ డే లోభంబున నా
జాడను నీకెఱుకపఱప సాహసపడె వా
యోడక చెల్లింపుము నీ
యాడిన బాసఁ బిఱువీఁకు టతిపాప మగున్. ౬౪

క. అతఁ డది విని తల నఱకిన
వితమున శరధారచేత విదళించిన ప
ద్ధతి నొందె మర్మవేధను
క్షితిఁ గీడుకు మేలు సేఁత శిక్ష యగుఁగదా! ౬౫

క. హరిణోపదేశమున భూ
వరుండు రాజ్యార్థ మొసఁగ వాఁ డర్పించెన్
హరిణమునకు; దానిం గని
నరపతియు స్వరాజ్య మర్పణముఁ గావింపన్. ౬౬

క. "నాకేటికి రాజ్యం బవ
లోకించితిరే? మృగంబు లోకంబున ము
న్నేకడను రాజ్య మేలెనె?
కైకొని మీరాజ్యముల సుఖంబుగ మనుఁడీ!" ౬౭

క. అని హరిణము రాజ్యంబులఁ
బునరర్పణ సేయ, స్వార్థమును తేనికి న
ర్పణమును గావించుచుఁ ద
జ్జనుండు మునివృత్తి నుండ సంకల్పించెన్. ౬౮

క. క్షితిపతి కోరెను "నీకుం
బ్రతినిధినై యేలువాఁడ రాజ్యము; నీవే
గతి నాకు; దేశికుఁడవై
హితోపదేశములు సేయుమీ!" యని బత్తిన్. ౬౯

క. అమ్మాట సమ్మతించు మృ
గమ్మును గూర్చుండఁబెట్టి కనకరథముపై
నమ్మానవపతి గొని రా
జ్యమ్మున సింహాసనమ్ము నం దునిచెఁ దగన్. ౭౦

క. కొలువుం దీర్చిరి పలు పె
ద్దలుఁ బిన్నలుఁ బ్రకృతులుం బ్రధానులు సామం
తులు మిత్రులు మొదలగు వా
రలు మృగబోధశ్రవణపరం బగు నెడఁదన్ ౨౧

గీ. అంత బోధింపఁ గడఁగె నిట్లా మృగంబు
దివ్య తేజంబు మోమునఁ దేజరిల్ల
మొదటి పాఠంబు మీకుఁ జెప్పెదను వినుఁడు
"ఆత్మవత్సర్వభూతాని" యన్న సూక్తి. ౨౨

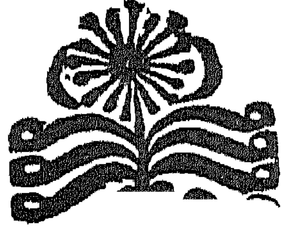
క. అకటా! వినోద మని వేఁ
టకుఁ జని ప్రజ సత్త్వ సంకటము సేయును; బి
ల్లికి నెది చర్లాటమొ! యెలు
కకు నయ్యది మృత్యు వంచుఁ గన రెవ వారల్. ౨౩

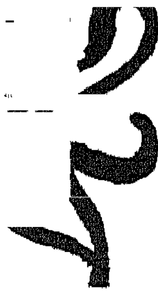
క. తనప్రాణ మెంత తీపో!
జనులారా! మానవునకు, జంతువులకు నె
ల్లనుగూడ నంత తీపని
యనుకొనఁడేలా! వివేక మన్నది యున్నే? ౨౪

ఆ. వె. ఈఁగలేనిఁ, జీమలేని, దోమలునేని
మానవుండు పట్టఁబూనినంత
ఆత్మరక్షణార్థమై కడంగును లెస్స;
బ్రదుక జీవి యెంత పరితపించు? ౨౫

చ. అనుచు హితోపదేశము మృగాగ్రణి యీయఁగ భూమిపాలకా
గ్రణి విని నాఁటఁగోలెఁ దన రాజ్యమునం గల దిర్యగావళిం
దనయులఁ బోలె, సోదరుల నాయమునన్ గనుఁగొందు నంచు నొ
య్యన శపథం బొనర్చి కఠినాజ్ఞ నొసంగెఁ గిరాతజాతికిన్. ౨౬

క. హరిణం బీ గతి ధాత్రీ
శ్వరునకు నుపదేశ మిచ్చి స్వస్థలమునకున్
అరిగె; నృపుం డపు డపు డా
రురువుం దరిసించి విను గొ్రంగొ్ర త్తకథల్. 22

శశజాతకము

క. జనియించె బోధిసత్త్వుం
డనఘుఁడు శశరూపియై; నిజాంకముగా దా
నినిఁ దాల్చి విధుఁడు కుటిలుఁ, డ
తనిఁ దాలిచి పశుపతియును దాల్చిరి యశముల్. ౧

క. శశధరవంశజు లెల్లరు
విశాల ధర్మైకవృత్తి విశ్రుతయశులై
అశరణ శరణ్యులై కడుఁ
బ్రశాంత విషయ రతు లగుచుఁ బరగిరి భువిపై. ౨

గీ. ఆ మహాశశ ముదయించినట్టి యదను
క్షితి మహోదయ మంచుఁ బ్రసిద్ధినొందె
నది మహత్తమపర్వమం చనిరి బుధులు
ఆ పదము నేఁడు భాక్తమై యవనిఁ జెల్లు. ౩

గీ. అల్పమయ్యు గుణాళి ననల్పమగుచు
నబల మయ్యు సదాచార సుబలమగుచు
జంతువయ్యు సురశ్లాఘ్య చరిత మగుచు
నా చెవులపోతు భువినిఁ జెన్నాఱుచుండె. ౪

క. ఆ కుందేలు వసించిన
యాకుం బొద పూత మనుచు నద్దాని సుమా-
నీకంబుఁ గోసి సురపూ-
జాకల్పనమును బొనర్త్రు సంతతము మునుల్. ౫

గీ. ఆ చెవులపిల్లి వసియించు నడవియందుఁ
దరుల మొత్తంబునకుఁ గాపు దఱుగ దెపుడు;
నెండ వయ్యెను సెలయేళ్ళు లెండతఱుల;
వసుధ ముక్కారుఁ బండు నా ప్రాంతమందు. ౬

క. లతికలు, సుమంబులును, ఫల
తతులును, దొల్లింటికంటెఁ దగెఁ గ్రొంగ్రొత్తై;
పతగప్రతతి విలక్షణ
రుతములఁ గన్పట్టె మధుర రుచులఁ గొలుపుచున్. ౭

క. తనుఁ దగ శుశ్రూషించెడు
వనసత్త్వంబులకుఁ గఱపుఁ బ్రత్యహము నహిం
సన, మతిథిసేవ, సద్వ
ర్తన మది ప్రచ్ఛన్నమునివిధంబున నసిగాన్. ౮

క. పులులకు సింగంబుల కే
న్గులకుం బందులకుఁ దోఁచెను శశంబు గడుం
బలవత్తరం బటంచును
బలిగొనునో తమ్మ టంచు భయ మెద నిండెన్. ౯

ఆ. వె. ఒక్కనాఁట శశక మొద్దఁ గూర్చుండిన
ఛాత్రకల్పవన్యజంతువులకుఁ
బెక్కు ధర్మములను వివరించి తెలుపుచుఁ
బలికె ధర్మసార వాక్య మిట్లు. ౧౦

గీ. "బుద్బుదప్రాయ మాయువు పుట్టినట్టి
ప్రాణులకునెల్ల; దయ గానఁబడదు లవముఁ
గాగడా ల్వేసి వెదకినం గాలుని మది;
'వడి గలది ధర్మగతి' యన్న నుడిని వినరె ? ౧౧

గీ. ధర్మములనెల్లఁ ద్యాగ ముత్తమ మటందుఁ
త్యాగమునఁ బ్రాణితతి యమృతత్వమొందుఁ
ద్యాగమున జంతువులు బీదలయ్యు లెస్స
సానఁ దఱిగిన రతనాలు చాల వెలుఁగు. ౧౨

ఆ. వె. త్యాగహీనమైన ద్రవ్యంబు వర్జ్యంబు
వలపులేని పువ్వువలెను, మరియుఁ
దీఁపిలేని చెఱకుతీరున హేయంబు
విజ్ఞు లెవరు దాని విడువకుంద్రు? ౧౩

క. న్యాయార్జిత విత్తంబును
జేయుఁడు త్యాగంబుఁ; గాంక్ష సేయుఁ డెడందన్
శ్రేయఃప్రాప్తికిఁ; బాప
ప్రాయాచారంబు భువి నవద్యము సుండీ! ౧౪

క. వాడని కూపోదకమున
కీ డగుఁబో? లోభిద్రవ్య మిల దూషితమై;
వాడెడి కూపోదకమున
కీడగుఁబో! దాత ద్రవ్య మిల భూషితమై. ౧౫

ఆ. వె. ఉర్వి లేరొకో? "పరోపకారార్థ మి
దం శరీర"మన్న ధర్మసూత్ర
మనుసరించి జన్మమును ధన్యపరచిన
ఘనులు బుధులు ద్రవ్యకథ యదెంత ?" ౧౬

క. అని లెస్స ధర్మబోధం
బొనరించెడి సమయమందె యొకయతిథి మహా
గ్రనిదాఘగ్లానిం గొని
చనుదెంచెను నడచి నడచి సాంద్రపిపాసన్. ౧౭

గీ. ఆతఁ డిట్లని యఱచె "మహాత్ములార!
విప్రుఁడను; వృద్ధ; డప్పికిఁ బీఁకె యెండెఁ;
గడుపు కాలుచునున్న దాఁకటికిఁ గడిఁది;
తడఁబడును గాళ్ళు; సత్తువ యడఁగిపోయె. ౧౮

క. పుడిసెఁడు జలంబులును గు
క్కెఁడు గంజియు దొరకక కకట! కృశియింపంగా
నొడలు కీకారణ్యంబునఁ
బడి తూలుచు సోలు చిట్లు వచ్చుచు నుంటిన్. ౧౯

క. బ్రతికింపుఁడు! బ్రతికింపుఁడు!
సదయాత్మకులార!" యనుచు శశముండిన యా
పొదముం దతండు కాళులఁ
గదపంగా రామిఁ గూలఁగాఁబడె నకటా!. ౨౦

క. రొప్పుచు రోఁజుచు బిట్టుగ
రెప్పలఁ దేలంగవైచి మృతకల్పుండై
'యప్పప్ప!' యని యొగర్చెడి
యప్పాఱుని డాసె నా శశాదిమృగంబుల్. ౨౧

ఆ. వె. అతనిఁ గాంచి పఱచి యనుకంప దెసలకు
నాహరించి జలము లాకుదొప్పఁ,
గందమూలఫలములం దెచ్చి యర్పించె
నోలి వన్యమృగము లొక్క టొకటి. ౨౨

గీ. ప్రాణములు దేఱుకొనిన వాఃపానమునను
గందమూలఫలాదులఁ గనఁడు తృప్తి;
నలఁతఁబాయఁడుఁ; దొంటి స్వాస్థ్యంబుఁ గొనఁడు;
బ్రాహ్మణుండా! పరీక్షింపవచ్చు వేల్పొ! ౨౩

గీ. మరియు నాహారముం దేఱ నరిగె నవియుఁ
జఱచెఱను దిక్కులకు నొక్క శశముదక్క;
ముసలి కావుటఁ జాలక పోగులుచుండె
నయ్యదియుఁ దన్నుఁ దలఁచుచు వ్యర్థమ నని. ౨౪

క. అతిథిని సేవింపని నా
బ్రతు కేటికి? నాదు మే నుపాయన మిత్తున్
గోతుకక యని యయ్యది ని
శ్చితమతియై యతిథితో వచించెను బేర్మిన్. ౨౫

క. "మలమల మాడెను దరుగు
ల్మలతా గణ మీ వనమున; మందున కైనన్
ఫలముం గాయయుఁ దోఁపవు
బలవత్క్షుద్బాధఁగొంటి పాపము! కట్టా! ౨౬

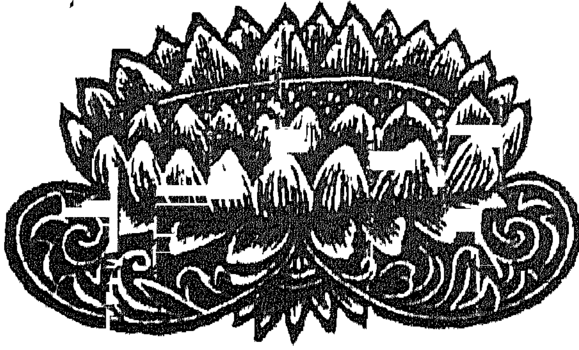
క. ఓ యతిథి దేవ! యన్యో
పాయన మిడ శక్తి లేమి భక్తి నొసఁగుదున్
నాయొడ లిదె! భుజియింపుము
నీ యాఁకలిఁ దీర్చికొమ్ము! నిలుపు ముసురులన్. ౨౭

ఆ. వె. శాస్త్రములు వచించు "జాతస్య మరణం ధ్రు
వ" మ్మటంచు నింకఁ బరుల కొఱకు
నాత్మ దేహమును సమర్పించి జంతువు
అమరమైన పదము నందఁగాదె!" ౨౮

క. అని యేతాదృశ భాగ్యము
తనకు లభించుట మహాముదంబునఁ బ్రాంతం
బున నున్న యొరగలింబడ
మన బాపఁడు నిలిచి తత్సమక్షమున ననెన్. ౨౯

క. పురుహూతుఁడ నేను నినుం
బరీక్షణము సేయు పొంచె వచ్చితి; నాతో
నరు దేరుము స్వర్గమునకు;
సరి యెవ్వరు లోకమందు శశమా! నీకున్. ౩౦

క. అని పలికి యగ్ని తప్తం
బును శశకము నమృతహస్తమునఁ దాఁకి తగం
బొనరించి యక్షతంబుగఁ
గొని చనియెన్ స్వర్గమునకుఁ గూరిమి వెలయన్. ౩౧

సుతసోమ జాతకము

క. పరిభవించె బోధిసత్త్వుఁడు
శుభసమయమునందు మదనసుందర తనుఁడై
విభవోజ్జ్వలుఁడై సాధు
స్వభావుఁడయి తొలుతఁ గౌరవకులేందుండై. ౧

క. సుగృహీత నాముఁ డగు నా
జగతీపతి పుత్త్రకుండు జనియించిన దా
దిగఁ దగె నభూతపూర్వం
బుగఁ బండువులపయిఁ బండువులు లోకమునన్. ౨

క. కల్యాణ ధర్ముఁ, డాతఁడు
బాల్యప్రభృతియు దిశాయువతితతికి శిరో
మాల్యంబై; భువికి సుధా
కుల్య యయి యితని కీర్తి కొఱలుచునుండన్. ౩

క. ఆనాఁడు నేఁడు లేరు స
మానస్కంధులు సమున్నమత్స్కంధు లనూ
చానుం డగు నా భూపతి
సూనునకు స్వకీయధర్మసువ్రతనిష్ఠన్. ౪

క. కృతలక్షణుండు, బహువి
శ్రుతుండు, సమ్మాన్యుఁడతడు సుతసోమాఖ్యన్
క్షితినిం బ్రఖ్యాతిం గానెఁ;
గృతయుగపురుషుం డఁటందు రెల్లరు వానిన్. ౫

క. క్షితివరుఁడు, "యతో ధర్మ
స్తతోజయ" యఁటన్న సూక్తి "ధర్మం చర" యన్
శ్రుతివచనంబును మది న
ప్రతిమం బగు మంత్రములుఁగ భావన సేయున్. ౬

గీ. ధర "శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధ
న మ్మను" బుధోక్తి నతఁడు సత్య మ్మనర్చెఁ
దమకుఁ బ్రత్యక్షదేవుండు ధరణి విభుఁడె
యనుచుఁ బ్రజలెల్లఁ గేల్మోడ్చి రతనిభక్తి. ౭

క. క్షితిదేవి పుణ్యఫలమన
నతండు దగ యౌవరాజ్య మంది వెలింగెన్;
కృతకృత్యతఁ గంటిమి యని
పితరులు ముదమొంద నతని ప్రియులు చెలంగన్. ౮

ఆ. వె. తెలిసికొనుచునుండుఁ దెలిసియే యున్నను
ధర్మములు సుభాషితము లతండు
వచ్చి కఱపుచుండ్రు వాని కంతర్ముఖు
లయిన పండితేంద్రు లనుదినంబు. ౯

క. ఒక చెవ్వితోడ విని వే
ఱొక చెవితో విడుచుచుండు రొకకొందఱు ధ
ర్మకథల్; మన సుతసోముఁడు
సకలము హత్తించి వాని సాధనసేయున్. ౧౦

చ. తమి నొకనాఁడు రాసుతుఁడు ధర్మకథాశ్రవణంబు సేయు స
త్సమయమునందుఁ బౌరజన సంతతి సాధ్వససంభ్రమాంగకం
పములఁ గడుం దడంబడుచువచ్చి "నమోనమ" యంచుహస్తయు
గ్మము మొగిడించి మ్రొక్కిరి మొగంబున దైన్యము వ్రేలుచుండఁగన్

మ. మరియున్ వారలు బల్కి రివ్విధముగన్ క్ష్మానాథపుత్రా! సుదు
ష్కరుఁడున్ దుర్దముఁడున్ సుదాసుసుతుఁడౌ కల్మాషపాదాఖ్యుఁ డా
శరుఁ డొక్కండు ద్వితీయకాలుఁడన బల్ శక్తిన్ విజృంభించి యీ
పురవాస్తవ్యులఁ జంపి తించిటకు బర్వుల్ వాఱుచున్నాఁడిగో! ౧౨

చ. ఎఱుఁగవె యీ సుదాసు ధరణీశు? నతం డొకతూరి కాననాం
తరమున కేగి వేఁట కట దైవవశంబునఁ జెప్ప సిగ్గగున్
స్మరపరిపీడ్యమానుఁడయి సంగమముం బొనరించె సింగపుం
గరితను; దాన నయ్యదియు గర్భముఁ దాల్చి కనెం గుమారునిన్. ౧౩

క. ఆ యర్భకుండు స్వసజా
తీయుఁడు గా దనుచు నది మదిందలఁచెనో? యే
మో? యచ్చటం ద్యజించియ
పోయెను; బెంచిరి కిరాతముఖ్యులు వానిన్. ౧౪

క. తదుపరి కొన్నాళ్ళకు నా
సుదాస ధరణీశ్వరునకు సూనునిఁబెను సూ
డిదగా శబరు లొసంగిరి
ముదమునఁ గొని పెంచె నతఁ డపుత్రకుఁ డగుటన్. ౧౫

క. అయగారిఁ జేయఁబోఁ గ్రోఁ
తయిన విధంబునను బెంచి యాతేఁ డతనిన్
బ్రియముగ శ్రేష్ఠునిఁ జేయఁగఁ
బ్రియతింపఁగ వాఁడు క్రూర రాక్షసుఁడయ్యెన్. ౧౬

గీ. బాల్యమునయందు నేత్రోత్సవం బొనర్చె;
భావికాలానఁ గల్యాణ వర్ధనుండు
గాఁగలఁ డటంచుఁ దలఁప లోకంబు తుదికి
నయ్యె గుజ్జుంబు గాడిదయైన పగిది. ౧౭

క. ప్రకృతి విరుద్ధంబుగ సిం
హికఁ బురుషుఁడు గూఁడె; విప్రతీపత నది పు
త్త్రికుఁ గనె; నతఁడు జగత్కం
టకుఁ డగుటకు నక్కజంపడం గా నేలా ? ౧౮

క. ఏడులు పైఁబడ వానికిఁ
గీడులుపైఁ బడె సుదాసు క్షితిజనములకున్;
వీడెను సుతుదుశ్చేష్టలు
చూడంగా లేక పిత యుసురులం దుదికిన్. ౧౯

క. ఎరగలి వనసత్త్వంబుల
తెఱఁగునఁ బడబాగ్ని వారిధినిఁ బోలెను వాఁ
డెరసేసి మ్రింగివేసెను
బురుష స్త్రీ బాల సంఘమును స్వరాష్ట్రమునన్. ౨౦

క. పడి ప్రక్క యూళ్ళపై నా
తఁడు చిచ్చుఱ పిడుగువోలెఁ దత్తత్సకలం
బడఁచి మన యూరిపై ని
ప్పుడు వడిచేసెడిని బెడిదములు ప్రాణులకున్. ౨౧

ఉ. మారి మసంగిన ట్లతఁ డమాంతముగాఁ గనఁబడ్డవారి న
వ్వారిగ గొంతు నుల్మి యకృపామతి నెత్తురు బీల్చి ప్రేగులన్
హారముగా ధరించి పలలౌఘము మ్రింగుచుఁ గ్రాయు చెమ్ములన్
దారుణ చేష్టుఁడై పరువునం జనుదెంచుచు నుండె వీఁడిగో ! ౨౨

శా. ఒక్కండయ్యును బట్టఁ బగ్గములు లే కోజస్సమృద్ధాంగుఁడై
పెక్కండ్రిట్టులు లెక్కకుం గొనక పై విచ్చేయు శూరావళిన్
దృక్కుల్ క్రిక్కిఱఁగఁ జండ్ర నిప్పుల నతం డేతెంచు నీ దిక్కుకున్
దక్కెన్ నీ దయ మాదు జీవితము లన్నా! వీనిఁ దున్మాడవే? ౨౩

గీ. ఔషధము గీడునకుఁ గీడ యగునుగాని
పున్నియపుఁ జేఁతగాదు సూ! పుడమియందు
నుపకృతుండగు దుష్టెవ్వఁ డుపశమిల్లు ?
"అస్త్ర మస్త్రేణ శామ్యతి" యంట వినవె? ౨౪

క. అనవుడు సుతసోముం డో
య్యన నిట్లనియెన్ సుదాసు నాత్మజుఁడే యీ
ఘనుఁ? డిల బీజం బెట్టిదొ!
జనించు నంకురముఁ దత్సజాతీయంబై. ౨౫

చ. అని వచియించి "మీరు భయమందకుఁ డిచ్చట నుండుఁ డేన యా
తని కడ కేగి తెల్పుదును ధర్మకథావళిఁ దత్ప్రవృత్తి మా
ర్తును; బరిమార్తుఁగాని యెడ; దుష్టుఁ డెవండు మనెం జిరంబు? ధా
త్రిని వినిపాత హేతు వనరే? యధికోచ్ఛ్రయముల్ బుధోత్తముల్"

క. అని యూఱడించి పరికృతుల,
జనవరసుతుఁ డతని డాయఁజనఁ బూనఁగ నా
మనుజాశనుండె కడు రి
వ్వునఁ బెద్ద తుపాను గాడ్పు పోల్కిని వచ్చెన్. ౨౭

ఉ. దారుణకాళరాత్రికినిఁ దమ్ముఁడొ ? యన్నయొ ? నాగ మేను క్రొ
క్కారు మొగిల్వలెం గురియఁగా దెసలన్ బహుళాంధకారముల్
కూరిరత మూర్తినింగొనెనొ ? లోకములం గబళించు శక్తియో ?
చేరు వచుట్టమో? యనఁగఁ జెంగటకుం బఱతెంచె వాఁడొగిన్. ౨౮

క. తమి జనతిమితతి మ్రింగెడు
తిమింగిలం బనఁగఁ బొఱితెంచెడు వానిన్
సుమనస్కుఁడు సుతసోముఁడు
తిమింగిలగిలంబువలె నెదిర్చెను గడిమిన్. ౨౯

గీ. అపుడు కల్మాషపాదుం డహంకరించి
యెలుఁగు ప్రాయంపు బెబ్బులిం బలెనె యెత్తి
నిజ భుజాస్కంధమునఁ బెట్టి నిట్టలంపు
వడినిఁ బరువెత్తెఁ జూపఱు భయపడంగ. ౩౦

క. బెట్టిద మగు నేతత్కథ
పట్టణ మంతయునుఁ బ్రాఁకె; వాని పితృముఖుల్
అట్టుడికినట్టు లుడికిరి;
కట్టా! యని పొగిలెఁ బ్రజయుఁ; గలకల మెగసెన్. ౩౧

క. సుతసోముండు చలింపక
స్మితముఖమునఁ గూరుచుండెఁ జిత్తంబునకున్
ధృతిఁ గూర్పఁ "యతోధర్మ
స్తతోజయ" యటన్న దివ్యధర్మ మొకటియే. ౩౨

ఉ. వానిని నట్లు మోసికొని పర్విడి యా రజనీచరుం డర
ణ్యానులఁ బెందటూక నివహంబుల దాటియుఁ, గ్రుళ్ళకంపునన్
ఘ్రాణము వ్రయ్యలించు చెముకల్ పునుకల్ పడి పెద్ద రాసులై
కానఁగవచ్చు నొక్కగిరి గహ్వరసీమకుఁ బోయె నుద్ధతిన్. ౩౩

గీ. అచ్చటను డించి వాని స్మితాస్యుఁ గాంచి
యక్కజంపడి రాక్షసుం డనియె నిట్లు
"ప్రమద పడుదువు పెండ్లికి వచ్చినట్లు
పెద్ద పెండ్లిని నీకుఁ గావింతు నిపుడె! ౩౪

క. క్షితిపతి బలిపశువుగ నిడి
శతయజ్ఞంబుల యజింప సంకల్ప మొన
ర్చితి; దొంబది తొమ్మిదిఁ జే
సితి; నీతోఁ బూర్తి యగును శిష్ట మొకటియున్". ౩౫

క. అనవుడుఁ గఱకుగ, జనపతి
తనయుం డేదో స్మరించి తన కనుదోయిన్
జనియింపఁగ బాష్పంబులు
ఘనశోకముఁ బొందె; నంతఁ గ్రవ్యాదుఁ డనెన్. ౩౬

ఉ. "ధైర్యము సాహసంబు మహితంబుగలావని, మొక్కవోని స
ద్వీర్యముఁ గల్గితంచు, మృతి భీతి వహింప వటంచు వింటి నీ
ధుర్యత, కార్య శూరతయు దోఁచెను రిత్తగ; మేఁకపోతు గాం
భీర్యముఁ జూపఁగల్గిన ప్రవీర శిఖామణి వంట చెల్లెడిన్" ౩౭

క. అని నవ్వఁగ సుత సోముం
డనె "నాకును మృత్యు భీతి యన్నది లేదో
మనుజాశన! నే గురు ద
క్షిణ నీకే తెంచితి నది చిత్తముఁ గాల్చున్. ౩౮

క. గురు ఋణమును దీర్పమిన్
దురితం బగు నందుర్ కోవిదులు; కావున నేఁ
బురి కరిగి తీర్చివత్తు న
చిరంబుగఁ గనికరించి సెలవీయఁ గదే! ౩౯

క. జనుషాంధులకును జ్ఞానాం
జనమిడి తెఱపించి కనులు జన్మము సఫలం
బును జేయఁజాలు గురువుల
ఋణంబున కియ త్తగలదె? యిల సత్యముగన్. ౪౦

క. ననుఁ బశువుఁ గనిరి జననీ
జనకులు; దేశికుఁడు ధర్మ సర్వస్వము నా
కును నూఱిపోసి చేసెను
మనుజునిఁ; దదృణంబుఁ దీర్చి మగుడన్ వత్తున్. ౪౧

గీ. గురు ఋణంబును దీర్పని కొఱంత తోడ
మృత్యువుం గాంతునని చిత్త మెరియుచుండెఁ;
దల్లిదండ్రుల దర్శింపఁ దలఁప నైతి;
నాలు బిడ్డలనుం గాంచనైనఁ దలఁప.” ౪౨

మ. అనుడున్, రాక్షసుఁ డట్టహాసమున “నౌరా! యెంత మాయావివో
యి! ననుం బుట్టను బెట్టి పోఁదలఁచితే? యింతేల? నీకన్న నే
ర్పున నేఁడాకుల నెక్కుడేఁ జదివితిన్ బో పొమ్ము! నీబోటి వా
రిని వీక్షించితి నూట తొంబదుగురిన్ బృథ్విన్ ననున్ మింతువే?

క. సిలకుం జక్కిలిగింతలు
గలవే? నను మోస పుచ్చఁగలవే నీ మా
యలు? చెప్పువారు చెప్పిన
వలదె వివేకంబు వినెడి వారికి నైనన్? ౪౪

గీ. నన్ను వంచించి తప్పించుకొన్న నీవు
మరల నే తెంతు వన్న నమ్మంగ నగునె?
ఉరులఁ దప్పించుకొని చన్న హరిణ మెట్లు
వెదకికొని వచ్చుఁ గ్రిమ్మఱ వేఁటకాని? ౪౫

క. గురు ఋణమును దీర్పమిన్
దురితం బగు నంచుఁ బల్కుదువు నీ యాయా
దురితములో నా కేటికిఁ
గరుణింపన; యెద్దుపుండు కాకికి ముద్దే?” ౪౬

క. అనవుడు సుతసోముం డి
ట్లను “నోయీ! రాదు కల్లయగు నుడి నా నా
ల్కను గోసిన; నా హృదయం
బును జీలిచి చూచుకొమ్ము! పొరి నమ్మవయేన్. ౪౭

క. ఈ యల్ప శరీరమునకు
శ్రేయస్కాముం డిసీ ! వచించుమనె కల్లల్ ?
నీ యిష్టమున్నఁ బంపుము
వేయేటికిఁ ? గాక యున్న విడువుము నన్నున్. ౪౮

క. సత్యమె నా యిలువేలుపు;
సత్యమె నా తోడునీడ; సర్వస్వంబున్;
సత్యవ్రతుండు సతముం
బ్రత్యూత్థానం బొనర్చు మరణంబునకున్." ౪౯

క. అని నిర్భయముగ నిలిచిన
జనవరసుతుఁ గాంచి రాక్షసవరుం డెద నీ
తని వాక్యకృత్రిమంబుగఁ
గనఁబడుఁ; గంఠంబు మ్రోగుఁగ దగంటవలెన్. ౫౦

క. వదలుదుఁ; బరిశీలింతును;
దదీయ సత్యప్రతిజ్ఞఁ; దప్పినఁ బ్రతినన్
బ్రదికింతునె యీ పలువను?
జిదుమనె; చేయంగ లేనె చిత్రవధఁ దుదిన్ ? ౫౧

క. అని తలపోసి నృపాత్మజుఁ
గని "వోయీ! పోయిరమ్ము! కడఁకం గనుఁగొం
దును నీదు వాగృజుత్వము"
నని పనుపఁగ వానిఁ బొగడు చాతం డరిగెన్. ౫౨

క. తలిదండ్రు లాలుబిడ్డలుఁ
జెలికాండ్రురు వచ్చినట్టి శ్రీ సుతసోమున్
నలుదెసల మూఁగికొని కౌఁ
గిలికొని కన్నీరు గొనియుఁ గీర్తించి రొగిన్. ౫౩

ఉ. వచ్చిన రాకుమారుఁగని బంధులు రాహుముఖాంతరంబునుం
జొచ్చి బహిర్గతుండయిన సోముఁ డితం డని, భార్గవోదరం
బుచ్చిన యా కచుండు ననియున్, యమునిన్ మెడపట్టి నెట్టి వే
వచ్చు మృకండుజుం డనియుఁ బండుగు చేసిరి సంతసించుచున్. ౫౪

క. ప్రతిరోధము సేయుదు రని
క్షితివరసూనుండు తెలియఁజేయక స్వపుర
ర్గతిఁగూటిచి, కొని ధనసం
తతి నాచార్యున కొసంగి తత్పరమతియై. ౫౫

క. మరియు శుభోదర్కంబును
గురూపదిష్టమగు ధర్మకోటిని విని ని
ర్భర మగు హర్షంబును గొని
త్వరితగతిని నసురకడకుఁ బయనం బయ్యెన్. ౫౬

గీ. ప్రాఁకె నవ్వార్త నగరి నల్వాలఁకు లందు
నాలుబిడ్డలుఁ దలిదండ్రు లాది యైన
వార లాబాలవృద్ధంబు పౌరజనులు
పెద్దవెల్లువయై వానివెనుకఁ బఱచి. ౫౭

చ. వల దని కాళ్ళకడ్డముగ వత్తురు; చేతులువట్టి లాగుచుం;
ద్రిలబలముల్ పొనర్త్రు; కడుఁ బ్రార్థన సేతురు వెంటఁగూర్మిఁ ద
మ్ముళ్లఁగొనిపొమ్మటంచుఁ;దలమోదుక యూర్చుచుఁ బెట్టుచుందు రే
డ్పులుఁ బెడబొబ్బలున్; నృపతిపుత్త్రుఁడువారికిఁ బల్కె నత్తఱిన్ ౫౮

ఆ. వె. వత్తు మగుడ ననుచు బాసాడి యసురకు
వచ్చి మాటఁ దప్పఁ బాఁడియగునె?
నాదుమాట వినుఁడు, నాకుఁ బ్రాణముకన్న
జగతి సత్యసూక్తి చాలఁదీఁపి. ౫౯

గీ. క్ష్మాజనులు "నానృతా త్పాతకం పరమ్మ"
టంచు, "సత్యేన లోకాఞ్జయతి" యటంచు
సరవి "సత్యంవద" యటంచుఁ జదివి తుదికి
నగునె యొజ్జల పుచ్చకాయగ నోసర్ప ! ౬౦

క. రా జయి సత్యముఁ దప్పిన
నే జనులద్దాని నిర్వహించెదరు ? "యథా
రాజా తథా ప్రజా"యను
నోజను మీ రెఱుఁగురే ? బుధోత్తములారా ? ౬౧

క. భయపడవలవదు ధర్మమె
జయమొందును దిరిగివత్తు సరగున మరలన్
బ్రియముగ నను దీవింపుఁడు
పయనింపఁగ నిండ టంచు వారి కెరగుచున్. ౬౨

క. కనుచుండ వారు బాష్పే
క్షణములను విలాపములను క్ష్మాపతి పుత్రుం
డనుకంపాశూన్యునివలె
వెనుదిరుగక చూడకయును వేవేగఁ జనెన్. ౬౩

క. కనుచూపుమేర నుండియె
కనుఁగొని యా వచ్చుచున్న క్ష్మావరతనయున్
అనిదంపూర్వాద్భుత మిది
యని కరఁగఁగఁ దొంటిహృదయకార్కశ్య మొగిన్. ౬౪

క. క్రమముగఁ బ్రభాకరోద్గతిఁ
తమము తలఁగునట్లు నృపతితనయుండు సమీ
పమునకు వచ్చిన కొలఁదియు
తమీచరుని మానసోద్ధతత్వము తలఁగెన్. ౬౫

క. ఎదురేగి మ్రొక్కఁజెలి త
త్పదాంబుజంబుల, నతఁడు కృతజ్ఞతఁ బలుకన్
మొదలిడఁగా నా రక్కసి
మొదటఁ దను క్షమింప దీనముగఁ బ్రార్థించెన్. ౬౬

క. మరియుం బల్కెను రజనీ
చరుండు "ధన్యుండ నైతి సత్యము; గంగా
ఝరమువలె నన్నుఁ బాపుని
దరియించెను నీదు దివ్య దర్శనము సఖా! ౬౭

క. నినుబోటి సత్యసంధునిఁ
గనియు వినియు నెఱుఁగఁ; బ్రళయకాలసదృశునిన్
నను డాసితి 'మ్రింగుమి' యని
తృణీకరించియు సిరిం ద్వదీయం బెల్లన్. ౬౮

క. నీపాద దాసుఁడను నా
నా పాపౌఘం బడఁగు నట్టి ప్రాయశ్చిత్తం
బో పుణ్యా! తెలుపు పశ్చా
త్తాప దవానలము నన్ను దగ్ధ నొనర్చెన్. ౬౯

ఉ. క్రుళ్ళిన పెంటకుప్పవలె రోఁతను గొల్పుచు నుండె నాకు నా
యొళ్ళఘపంకిలం బయి;యయో! హృదయంబున వాఁడి యమ్ములం
బెల్లుగ గ్రుచ్చినట్టులుఁ దపింతు; భ్రమించుచు నుండెఁ గట్ట! నా
కళ్లును; జావునుం బ్రదుకుఁగాని విధంబున నుంటి నిత్తఱిన్. ౭౦

క. చరితమున జయించితి ననుఁ
గరిశతబలు వజ్రకాయుఁ; గనుఁగొంటిని భూ
వర సుత! ధర్మబలమునకు
సరిరా దని నిశితవజ్రసముదాయంబున్. ౭౧

క. శరణముఁ గోరితి నిన్నున్
గురుండవై సర్వధర్మకోటిని నాకుం
గఱపుము; క్షాళింపుము త్వ
త్కరుణారసమున మదీయ కలుషం బెల్లన్". ౭౨

క. అని ప్రార్థింపఁగ నిట్టులు
జనవరపుత్రుండు వలికె "సాఁగింపుము! పూ
నిన యజ్ఞ మవిఘ్నంబుగ
మనుజాశన! నీకు ధర్మమార్గ మదేలా" ౭౩

క. అనఁ జింతిలి యసురుఁడు చ
చ్చిన నన్నుం జంపఁజన్నె? క్షితిపతి పుత్రా!
మనుపుము ధర్మాదేశం
బునఁ గాకున్నను ద్యజింతుఁబో! ప్రాణములన్. ౭౪

క. అనవుడు సుతసోముం డా
తనిఁ బశ్చాత్తాపవహ్నిదగ్ధమనస్కున్
గనికర మొలికెడు కన్నులఁ
గనుఁగొని ధర్మామృతంబుఁ గడఁగెం జిలుకన్. ౭౫

క. మనుజుండ వయ్యుఁ గట్టా!
మనుజాశనవృత్తిఁ గొంటి మాతృగుణమునన్;
విను మో సఖ! కర్మఫలం
బనుభోగింపక యడంగ దందురు పెద్దల్. ౭౬

గీ. ధర్మకంచుక సంవృత తనువుఁ బ్రాణిఁ
దాఁకఁ జాలదు కర్మసంతతి ఫలంబు
దాన వాసన లడఁగి నిర్వాణ మొందు
ధరణి "ధర్మం తు చింతయే త్ప్రాజ్ఞ" యండ్రు. ౭౭

క. ధర్మం బహింస; సత్యము
ధర్మం; బ స్తేయవృత్తి ధర్మము; మరియున్
ధర్మం బింద్రియ విజయము;
ధర్మము శౌచంబు వీనిఁ దాల్పుము సఖుఁడా ! ౭౮

క. పరహింసఁ గూర్చు దురితము;
దురితము నరకమునఁ బ్రాణిఁ ద్రోయును; వాఁడా
నరక సహస్రంబులలో
దురంత మగు పీడ పడుచుఁ దుందుడుకుఁ గొనున్. ౭౯

క. ఇహసుఖలుబ్ధాత్మకునకు
నహి నహి పో ! కర్మవాసనాక్షయము సఖా !
యిహసుఖము మోక్షకామికి
నహినహి ! "కష్టీ ఫలీ" యనంగా నిదెసూ ! ౮౦

క. ఎదురీఁత సుమ్మి ! ధర్మా
స్పదమగు జీవితము ప్రాణి జాలంబునకున్;
వదలుదు రజ్ఞులు; ప్రాజ్ఞులు
సదభిని వేశమున దాని సాధింతురు సుమీ ! ౮౧

క. జయభేరిని మ్రోగించిన
క్రియఁ ద్రోఁచు నధర్మ మనెడి తేఁడు మొదట; నె
మ్మెయినైనఁ దుదికి ధర్మమె
జయించును జయించు శుద్ధసత్య మిది యగున్. ౮౨

క. వీత సుమ్మి! గజస్నానము
వితమునఁ గొందఱకు ధర్మవిద్యాశ్రవణం;
బతకదు జలాక్షరమువలె;
క్షితిఁ గొందఱ కెంతమేలొ చేయుఁ జరింపన్.* ౮౩

క. అనుచుర్ మరియును మరియును
వినిపింపఁగ ధర్మములను విని యవధానం
బున రాక్షసుండు పొగడెను
బ్రిణమిల్లె సహస్రిశముగ రాట్పుత్రినకుర్. ౧౪

క. ఇందుగున నీరు దేటిన
చందంబున వాఁడు ధర్మ సంశ్రిపణమునర్
డెందము విమలముగాఁగ న
మందానందమున తేని మన్ననసేసెన్. ౧౫

క. సాదరముగ వీడ్కొలుపఁగ
భూదార సుతుండు సనియెఁ బురమున కెలమిన్;
బాళ్రిదుర్ఖ్యాత వివేక
స్వాదుమతిని రాక్షసుండు జన్మముఁ గడపెన్. ౧౬

హంసజాతకము

క. మును బోధిసత్త్వుఁ డొకపరి
జనించె హంస మయి మానససరోవర మం
దున శుద్ధకీర్తిసంచయ
మునఁ దత్ప్రాంతాద్రి శుద్ధమును గావించెన్. ౧

క. అతిపూతము గావుట నా
క్షితిధరమున నమరనది దిగెన్; శివుఁ డా ప
ర్వతపుత్రిక నర్ధాంగిగఁ
బ్రతిగ్రహముచేసి శుభ పరంపరఁ బడసెన్. ౨

గీ. ధరణి నా హంసఱెక్కల తాఁకుఁ గొన్న
తమ్మి ధన్యమ్మ; కలుములకొమ్మ యందుఁ
బ్రభవముం గాంచి హరిని వివాహ మాడి
యౌర! యైశ్వర్యవంతురాలై చెలంగె. ౩

క. పదునాలుఁగు లోకంబులు
వెదకి వెదకి తుదికి వేల్పుఁబెద్దయు సంప
త్ప్రద మని వాహనముగఁ గొనెఁ
ద దన్వయజు సృష్టికర్తృతం గొనె దానన్. ౪

క. ఆ పరమహంస లోకముఁ
బాపావిల మనుచు రోసి వలిగుబ్బలినిం
బ్రాపించి మానసంబునఁ
గాపుర ముండెను మృణాలఖండాశనమై. ౫

క. నలు దెసలనుండియు ద్విజా
వళివచ్చి సమాశ్రయించి వర హంసంబున్
జలజాసను బ్రహ్మర్షుల
వలె నుపదేశములఁ గొనుచు వదలక కొలుచున్. ౬

గీ. తన్ను సేవించు ద్విజతతిం దన్నుఁ బోని
పరమ శుద్ధులఁ గావించెఁ బరమ హంస;
యవనియందు స్వయంతీర్ణు లయినవారు
పరులను దరింపఁజేయు టచ్చెరువు గాదు.

క. వెలిమబ్బుల తునియలవలె,
మలయల్లుని నవ్వువెలుఁగు మాదిరిఁ, దుషారా
చలతటగ మునీంద్రుల మది
వెలి కుటికిన సత్త్వరాశి విధిఁ దగె హంసల్. ౮

క. ఛాత్రులవలె నా హంసకుఁ,
బుత్రులకరణిం, ద్రిశుద్ధిఁ బొందిన సుమహా
మిత్రులవలెఁ గలిగించుచు
నేత్రానందంబు హంస నివహము చెలఁగున్. ౯

క. సతతముఁ గొలుచును బింబముఁ
బ్రతిబింబము వోలెఁ బుణ్యవరు నా హంసన్
ఇతరాండజముల కంటెను
నతివృద్ధం బొక్క మల్లికాక్షము బత్త్రిన్. ౧౦

ఆ. వె. బోధిసత్త్వహంసమును వృద్ధహంసంబు
రాజసచివులట్లు, భ్రాత లట్లు
సూర్యచంద్రులట్లు, శోభిల్లె నటుఁబర
స్పరగుణానుబద్ధభావము లయి. ౧౧

క. ఆ వెలిపులుఁగుల చరితము
క్ష్మావలయమునందుఁ గథలు కథలుగ జనముల్
కావింతురు ప్రసంగంబులు
పావనతరమైన భాగవత కథలవలెన్. ౧౨

క. పరగును దత్కాలంబున
ధరణీనాయకుఁడు బ్రహ్మదత్తాఖ్యుం డొ
క్కరుఁడు వారాణసిఁ; ద
న్నరపతి విని వీనిఁ గూర్చి నానాకథలన్. ౧౩

క. పలుమఱు వినుకలినిఁ గుతూ
హలపడి చిత్తమునఁ జూడ నా హంసములన్
గొలువుందీర్చి యొకపరి
పలికెను ప్రెగ్గడల భూమిపాలకుఁ డిట్టుల్. ౧౪

క. "కలవఁట మానససరమున
వెలిపులుఁగులు; వానిఁగూర్చి వినియుందురు మీ
రలు; నందు జంట గలదఁట
కలిగించెడు నంట యదియుఁ గన్నులవిందున్. ౧౫

క. కనియును వినియు నెఱుంగని
మనోజ్ఞ విహగంబులంట; మన మెక్కరణిన్
గనఁగలుగుదు మప్పులుఁగుల ?
నొనర్పుఁ డాలోచనంబు నో మంత్రివరుల్!" ౧౬

క. అని ప్రశ్నింపఁగ సచివులు
క్షణ మాలోచించి యేక కంఠంబుగ ని
ట్లనిరి "మహీపతి! వింటిమి
మును మేమును బెద్ద హంసములఁ గూర్చి కతల్. ౧౭

గీ. మానస సరోవరంబన్న మానసంబు
పొంగిపోవును రాయంచ మొత్తమునకు
దానిని నధఃకరించు సౌందర్యము గల
పరసర స్సున్న నవి దాని వదలి వచ్చు. ౧౮

గీ॥ ఉర్వి జంతువు లన్నియు నుత్తరోత్త
రాభివర్ధిష్ణువైన సౌఖ్యంబుఁ గోరుఁ
దారతమ్యంబుఁ గని తొంటితావు విడిచి
పరువిడుచునుండుఁ గాదె నన్యస్థలంబు ? ౧౯

గీ. సప్త సంతానములఁ బ్రశస్తము తటాక
సంప్రతిష్ఠయు నద్దాన సంఘటిల్లు
నిహపరంబులుఁ; గానఁ జేయింపు మట్లు
ధరణి "నేకక్రియా ద్వ్యర్థకరి" యటండ్రు. ౨౦

క. అనవుడు రాజోత్తముఁ డి
ట్లనె; "మంచిది యట్ల చేయుఁ" డని యాజ్ఞాపిం
చెను; వెచ్చింతురు ప్రభువులు
వినోదముల కొఱకు పిఱుదివియక ధనంబుల్. ౨౧

క. మఱుసటినాఁటికె చక్కని
చెఱువుం ద్రవ్వించి వారు సిద్ధముఁ జేయిం
చిరి; ఱేం డ్లాలస్యంబును
భరింపరు స్వకార్య సిద్ధిపట్ల నొకప్డున్. ౨౨

ఆ. వె. బ్రహ్మదత్తు రాజ్యరమ నిల్వు టద్దమై
మానసంబుఁ గన్న మాత యయ్యె,
నమృతవార్ధిబిడ్డ యగుచుఁ, గాసారంబు
కలుగఁజేసెఁ బ్రజకుఁ గనులవిందు. ౨౩

క. కలువలతోఁ దమ్ములతో
జలవిహగావళి యొనర్చు శ్రావ్యము లగు త
త్కలకల నాదంబులతోఁ
గొలంకు దగె నీటి వనమొకో? యిది యనఁగన్. ౨౪

క. పలుకులచెలితో ముదుసలి
నలువయు జలకేళికై మనంబునఁ గోరెన్;
జలధిం ద్యజించి హరి యీ
కొలఁకున రమతోడఁ బండుకొనఁగాఁ దలఁచెన్. ౨౫

క. యాతాయాత శకుంత
వ్రాతముచే నాలకించి రాయంచలు త
న్నూతన తటాకశోభను
గౌతూహల మొందెఁ గాంచఁగా నద్దానిన్. ౨౬

క. ఒక టొకటిగ నా హంస
ప్రకరము ప్రార్థించె హంసరాజును మంత్రిన్
ఒకమారు పోయి రమ్యముఁ
బ్రకటము నగు సరసుఁ జూచివత్త మని తగన్. ౨౭

క. అనవుడును మంత్రి హంసము
విని, "యాజేఁడేల కొలఁకు వెలయించెఁ? బ్రయో
జనము వినా మూఢుండును
బనికిం బూనం డటంచు వచియింత్రు బుధుల్. ౨౮

క. మతిఁ దలపంగఁ దటాక
ప్రతిష్ఠ యను మిష వహించి, వసతికి రాఁగా
క్షితివరుఁ డస్మాదృశులను
బ్రతిగ్రహింపంగఁ దలఁచువాఁడయి తోఁచున్. ౨౯

క. అరయఁగ మన కీ కొలఁకునఁ
గొఱఁ తేమిటి ? యటకుఁ బోవఁగొప్పెమిటి చే
కుఱు ? కుడిచి, కూరుచుండక
యురుల వెదకికొనుచుఁ బోవు నోజ యిదిసుఁడీ !" ౩౦

క. అని దివ్యదృష్టినిం గాం
చిన గతిఁ బ్రకటిత మొనర్చె క్షితిపతి మనముల్
గణియించు నావులించిన
జనముల ప్రేఁగుల నొకొక్క సచివుండు భువిన్. ౩౧

క. ఎడఁదకు నప్రియ మగు నా
నుడి విని రాయంచ లిట్లనుం "బెద్దలకుం
బెడతల నుండవె బుద్ధులు ?
అడుగడుగున నిట్లు సంశయంపడఁ దగునే ? ౩౨

క. అరు దేరుము నీవో దే
వర ! వినుమీ ! మాదు విన్నపం బితని నుడుల్
సరకుగొన నేల ! యీతఁడు
పరికించియుఁ దనదు నీడ భయము వహించున్. ౩౩

క. అనుచుఁ బదింబది నభ్య
ర్థన మొనరింపంగ నాశ్రితవిహంగంబుల్
మనబోధిసత్వహంసము
కొని మొగమోటంబు నొప్పుకొనె నట కేగన్. ౩౪

క. వసుధను వివేకు లేనియు
నసదాలోచనము విందు ప్రారబ్ధముచే
వసమతి; "బుద్ధిః కర్మా
నుసారిణీ" యన్న బుధుల నుడి నిజముగదా ! ౩౫

క. పిమ్మట నా హంస సమూ
హమ్మంతయు రాఁగ వృద్ధహంసముఁ దమతో
నిమ్ముగ వింటికి శరద
భ్రమ్ములవలె నెగసి పఱచివ్రాలెఁ గొలఁకునన్. ౩౬

గీ. వ్రాలి రాయంచ లా సరోవరమునందు
నూర్మికా డోలికలయందు నూఁగుకొనుచుఁ
దమ్మి పూఁదేనె లానుచు ముమ్మరముగఁ
గల కలంబు లొనర్చుచుఁ జెలఁగుచుండె. ౩౭

క. త్వరపఱపఁ దొడఁగె మానస
సరోవరంబునకుఁ దిరిగి చనఁగా హంసో
త్కరమును రాజును మంత్రియు
నరిష్టశంకాకులాత్ములై యయ్యెదనన్. ౩౮

గీ. మరులుఁ దీఁగెను ద్రొక్కిన మాద్రి నకట!
చొక్కమందు మెసంగిన చోద్యమునను
మఱచెఁ గాణాచికిం బోవుమాట నవియుఁ
గాంచనైన నను వానినిఁ గాంచఁబోవు. ౩౯

క. నిజసంశ్రిత వర్గంబును
ద్యజించి చన నిష్టపడక యా హంసంబుల్
గజిబిజినిఁ గొనుచు నొక పం
కజపత్రము నొద్దనిలిచెఁ గడిఁదిఁ బిలుచుచున్. ౪౦

గీ. బ్రహ్మదత్తుండు గాసార రక్షకావ
బుద్ధ హంసాగముం డతః పూర్వమందె
"వానిఁ గొని తేరుఁడీ! సజీవము లఁబట్టి"
యనుచు నానతిసేయ బోయలుసెలంగి. ౪౧

క. అహమిహమిక నా హంసల
గ్రహించి బహుమాన మందఁగా గొలనికడన్
విహరించుచుండ నం దొక
మహానిపుణు నరుల నవి ప్రమాదమునఁ బడెన్. ౪౨

క. వలఁజిక్కిన తముఁ గనుఁగొని
యలబల మొనరింపఁ దొడఁగె హంసద్వయ మ
య్యులివు విని లాఁతిపులుఁగులు
'కలిగెంబో ! బెడఁద' యనుచుఁ గలకలకూసెన్. ౪౩

క. విన కుంటిమి సచివోక్తులు
మనకతమున నిరువురికిఁ బ్రమాదము కలిగెన్;
ఒనరించుఁ బాప మొక్కఁడు
గనుఁ దత్ఫల మొక్కఁ డను ప్రకారమునఁ గటా ! ౪౪

క. చిరజీవి పాపి; పుణ్యుఁడు
తరించు లోకంబు మిగులఁ ద్వరితంబుగ నం
దురు; మన ముంటిమి పాపుల
మరుగుదు రీ పుణ్యు లిరువు రమరనగరికిన్. ౪౫

ఆ. వె. పెద్దవారిబుద్ధి పెడతల నుండదే ?
యనుచుఁ దెగడినార మక్కటకట !
పెద్దవారిమాట చద్దిమూట యటంచుఁ
దెలిసె"నంచుఁ దమ్ముఁ దిట్టికొనుచు, ౪౬

క. గుమిగొని యా పెఱపులుఁగులు
దమచేడుం బ్రిగడయున్న తావుకుఁ జని నే
త్రములను బాష్పము లొలుకఁగఁ
దమశిరసుల వ్రాల్చి లజ్జితములయి నిలిచెన్. ౪౭

క. ధృతిఁగొని గభీరచిత్తత
గతమునకై వగవనేల ? "కానున్నది యె
వ్వితమునను గాకమానద
క్షితి"నని హంసద్వయంబు చెందెను శాంతిన్. ౪౮

క. పుడమిని వేనిని నిడుములు
విడుచును? విధిరూపమైన పెనునుడి యందుం
బడకున్న ప్రాణి గానం
బడ దొకటియు దీని బుధులు పాటింప రెదన్. ౪౯

క. తము మూఁగుచున్న యా హం
సములను వలఁ జిక్కుకొనక సత్వరముగ దూ
రమునకుఁ బొమ్మని హంసయు
గము కోరిన నవియుఁ బోవకయు నట నిలిచెన్ ౫౦

క. ఒకరొకరిఁ జూచుకొనుచును
మొకముల వ్రేలించి యంచ మొత్తంబుండన్
వికసిత చిత్తుండు కిరా
తకుఁ డేతెంచెను గ్రహింపఁ దద్యుగ్మంబున్ ౫౧

గీ. బోయనుం గాంచి యా వెల్లపులుఁగు లెల్ల
డాసి మెడ లెత్తి చంచూపుటములు సాఁచి
క్రేంకృతి పురస్సరంబుగాఁ గింకఁబూని
పొడవఁగా నల్వలంకుల మూఁగె నెన్న. ౫౨

గీ. అప్పు డా యంచకవ లాఁతియంచలఁ గని
"వలదు విడువుండు దౌర్జన్య పద్ధతులను
మనల హింసించు వారినిం గనికరింపుఁ
డపకృతికినిం బ్రతిక్రియ యుపకృతిసుఁడి!" ౫౩

క. అనుచున్ హితోపదేశం
బొనరింపఁగఁ దొలఁగి నవ్వియుఁ గిరాతుం డో
య్యన వానిఁబట్ట డాయఁగ
మనుజోక్తుల హంసయుగము మాటాడె నిటుల్. ౫౪

క. "అన్నా! కిరాత! ఇదిగో
చెన్నారఁగ స్వాగతంబుఁ జేకొనుమయ్యా!
ఎన్నఁగ నే పురుషార్థము
మన్నింగొని మమ్ముఁ బొంద మదిఁ దలఁచితివో? ౫౫

క. తడయంగ నేల? కొని మా
యొడళ్లు సాధింపుమోయి! యుత్తమపద మీ
యొడళులు చరితార్థము లగుఁ
బుడమిని సఫలంబు మాదుపుట్టువు నగుఁజూ!" ౫౬

క. అని పలుకఁగ నా యెలుకయు
విని యక్కజమొంది దెసలు వీక్షించియు వే
రినిఁ గనక యకట! "యంచల
తనువుం దాలిచిన దేవతలో? వీ"రనుచున్. ౫౭

క. భయపడి పశ్చాత్తాపము
పయిఁగొనఁ బట్టంగనేని, వదలఁగనేరన్
బ్రియతించి డాయకయుఁ దన
మెయి కట్టియవాఱ నతఁడు మెదలక నిలిచెన్. ౫౮

క. నిలిచిన వానిం గని యం
చలకవ యనె "నోయి! మమ్ముఁ జంపుము చంపం
దలఁచిన వెస; నాలస్యము
కలిమికి సెత్తురు వఁటంద్రుగద! విబుధేంద్రుల్". ౫౯

క. నావుడుఁ గిరాతుఁ డిట్లను
"నే వేల్పులో మీర? లంచలే? మిమ్ముల మా
భూవరుఁడు పట్టఁబంపఁగ
నే వచ్చితిఁ బారితోషికేచ్ఛ జనింపన్. ౬౦

క. కరుణింపుఁడు నను; వదలుడు
నరుగుండు యథేచ్ఛ" నన్న హంసయుగ మనెన్
"సిరి రా మోకా లొడ్డెద!
దరిద్రి! కొంపొమ్ము! వాని దగ్గఱకు మమున్. ౬౧

క. అని కడు నిర్బంధింపఁగ
ననుకొనె నా బోయ "యీ మహాత్ముల మోయం
గనుటయు భాగ్యం"బనియును
"ననఘుతయును నాకుఁ గలుగు"నని యనుకొనుచున్. ౬౨

క. ఆ వెలిపులుఁగుల జంటను
గావడిఁగొని తన్ బునీతుఁగాఁదలఁచు చెదన్
క్ష్మావరుఁడు బ్రహ్మదత్తుని
తావుకుఁ గొంపోయెఁ బరపతంగము లలరన్. ౬౩

క. కని బ్రహ్మదత్త భూపతి
మనమున హర్షించి తన శ్రమంబు ఫలించెన్
అనుకొని బహుమానించెం
దన తోడవుల నెల్ల నొలిచి తచ్ఛబరునకున్. ౬౪

గీ. క్ష్మాపతికిఁ దోఁచె రాయంచ జంటయందు
నొక యలౌకిక మగు మహాజ్యోతి కనుల
నప్రియత్నంబుగా మోడ్చి హస్తయుగము
మోఁకటిల్లెను బతి భక్తిపూర్వకముగ. ౬౫

క. అంతట బోయయు యావదు
దంతము వచియింప బ్రహ్మదత్త నృపతి య
త్యంతాశ్చర్య భయంబులు
స్వాంతంబున సందడింప శబరున కనియెన్. ౬౬

క. "మునులో? సురలో? యేకా
రణముననో పుట్టినారు రాయంచలుగాఁ;
గానితిమి తెలియక సరగునఁ;
గాని వీనిని విడిచి రమ్ము కోరినచోటన్". ౬౭

క. అని నొడివియు నపచారం
బును క్షమియింపంగ హంసములఁ బ్రార్థించెన్
జనపతి మరలన్ మరలన్
బునఃపునర్వందనములఁ బొనరించెఁ దగన్. ౬౮

క. రాయంచదోయి జేనికి
బోయకు ధర్మైకవృత్తి, భూరిశుభంబుల్,
శ్రీయును, గలుగఁగ దీవన
లాయతముగఁ జేసి చనియె నాత్మేష్టగతిన్. ౬౯

క. జనపతికిఁ, గిరాతునికిం
బునీత చరితమగు హంసముల వరసంద
ర్శన మాదిగఁ గలిగెను శో
భనములపై శోభనములు బహువత్సరముల్. ౭౦

మైత్రీబలజాతకము

క. ఆవిర్భవించె నొకపరి
శాక్యవరవంశమున బోధిసత్త్వుఁడు దానన్
బావన మయి తద్వంశము
తావల మయి ధర్మదేవతకు విలసిల్లెన్. ౧

క. ఆ బోధిసత్త్వుఁ డిల మై
త్రీబలుఁ డని పొంది నామధేయంబును బా
హాబల, ధీబల, ధర్మ
ప్రాబల్యములను వహించి పడసెను గీర్తిన్. ౨

క. తంగేటి జుంటి విధమున,
ముంగిటి ముత్తియము చందమునఁ, బెల్లగు ముం
గొంగుం బసిండిరీతిఁ జె
లంగుచుఁ బ్రకృతీష్టుఁడై యిలాపతి యేలెన్. ౩

క. తరుణులు పాటలను, గవీ
శ్వరులు సుకావ్యముల, బుధులు స్తవములఁ, దగఁ జి
త్తరువులను జిత్రకారులు
విరచించిరి నాఁడు వాని వివిధచరిత్రల్. ౪

ఉ. తల్లులులేనివారలకుఁ దల్లియుఁ దా నయి ప్రోపుసేయుచుం,
బిల్లలులేనివారలకుఁ బిల్లఁడు దానయి ముద్దుఁ గూర్చుచుం,
గాళ్ళయి కుంటివారలకుఁ, గళ్ళయి గ్రుడ్డులకున్ సతంబు వ
ర్తిల్లెను రాజచంద్రుఁడు మదీయుఁ డటంచుఁ దలంప నెల్లరున్. ౫

క. ఏనుఁగుఁ బాఁడియ తద్విభు
దానము, చుట్టాల సురభి ధరణీశుఁ డఁటం
చానందింతురు లోకులు
భూనాథుం డిట్టిఁ డెపుడుఁ బుట్టఁడు పుడమిన్ ౬

క. ముట్టిన దెల్లయు ముత్యముఁ,
బట్టిన దెల్లయుఁ గడింది బంగారంబై,
తొట్టుకొనఁ బాఁడిపంటలు
దట్టంబుగ మనిరి ప్రజలు ధర్మ బలమునన్ ౭

క. అత్యంత లోకమంగళ
కృత్యాధాయకుఁ డతండు గెరలెను "రాజా
ప్రత్యక్ష దేవతా" యను
సీత్యాలాపంబు నెగడ నిక్కం బగుచున్. ౮

గీ. కలదు చంద్రుని యందైనఁ గళఁకుగాని
యలఁతి కళఁకేనిఁ గానరాదయ్యె నౌర !
రాజచంద్రుని దగు చరిత్రంబునందు
నతఁడు జగదేక పూజనీయతఁ గొనండె ? ౯

క. సిరిసంపదలం దన దగు
పురము నతిశయింప వాసవుఁడు దురసూయా
పరుఁడై తద్రాజ్యముపై
ధరేంద్రుపైఁ గన్ను వేసె ధ్వంస మొనర్పన్. ౧౦

క. నహి యంట పరశ్రీయ
స్సహానము స్వర్గపతియైన శక్రునికిని; ని
మ్మహి లాఁతుల కత యేమిటి ?
సహనాదులు లేని సురత స్తవనీయంబే ? ౧౧

క. ఆతనిచేఁ బ్రేరితు లగు
దూతలు రూపాంతరంబుతోఁ జని తద్భూ
నేతృని రాజ్యముఁ జొరఁబడి
గోఁతులు ద్రవ్వంగఁ బూనికొని యుండిరటన్. ౧౨

క. పురికొలుపుచుఁ గయ్యంబులఁ
బోరిఁబోరి యొండొరుల జుట్లు ముడివేసి, ప్రజం
బఱపుచు దుర్వ్యసనంబులఁ
జరియింపఁ గడఁగినారు శకుని చారుల్. ౧౩

క. దూతలు విష బీజంబుల
ద్భూతలనాయకుని ప్రకృతి జనచిత్తములన్
లోఁతుగఁ బాఁతిన నంకుర
జాతము మొలకెత్త కందుఁ జచ్చుచు నుండెన్. ౧౪

ఉ. అందఱు రాజభక్తిపరు; లందఱు సత్యవచఃపరాయణుల్;
అందఱహింసనవ్రతుల; యందఱుఁ బుణ్యచరిత్రులార! పౌ
రందర దూతబృంద మెట వ్రాలినఁ; గా వివి మిన్న గుగ్గిళుల్
అందని యిన్న గుగ్గిళు లటంచుఁ దలంచిరి వార లత్తఱిన్. ౧౫

క. ప్రతికూల వాయువితతియె
ప్రతిదిశ వారలకు వీచెఁ; బాపులు కృతకృ
త్యత సాధింతురె? మేఘ
ప్రతిరోధము సాఁగునే తిరంబుగ రవికిన్? ౧౬

క. నిప్పులకుం జెదలంటని
యప్పగిదిని నెంత యెంతఁ బ్రయతించిన వా
రప్ప్రజలఁ బాప మంటద
యప్పటికిని మానరైరి యా జతనంబుల్. ౧౭

క. వారల మాయలు మంత్రము
లా రాజ్య ప్రజలఁ బాఱ వని తెలిసి తుదిన్
ఆ జేని కెసరు వెట్ట వి
చారం బొనరించి రొక్క సమయమునందున్. ౧౮

క. 'సలుపుఁడు ధర్మ భ్రష్టుల
నిలాపతినిఁ బ్రజలమీఱ; లివ్విధి నిర్భీ
కు లయి చెడుదు'రని యింద్రుఁడు
పలికెను; వీరెంచి రవనిపతినిం జిదుమన్. ౧౯

ఆ. వె. ప్రభువు మెచ్చఁజేసి పారితోషిక మొందఁ
బ్రియత పడుచు నుండ్రు రాజభటులు
ఆకుఁ గోయు మన్న నామూలముగ సము
త్పాటనం బొనర్త్రు ధరణిరుహము. ౨౦

ఉ. పిమ్మట వారు మెత్తికొని వెల్మిడి దట్టముగా మొగంబులన్,
ఱొమ్మునఁ, గేలుదోయిని, శిరోధినిఁ దావళముల్ ధరించి, శీ
ర్షమ్మునఁ బెంజడల్ గొని, కరంబున గిండి వహించి మౌని వే
షమ్మున నా ధరాధిపతి చక్కటికిం జని రొక్క ప్రొద్దునన్. ౨౧

ఉ. వచ్చిన యా మునిబ్రువులవర్గము బత్తినిఁ గాంచి స్వాగతం
బిచ్చి శుభాసనంబు నిడి యెంచి స్వజన్మము ధన్యమం చెదన్
మెచ్చుచుఁ దన్ను భూపతి యనెన్ "భవదీయ పదాబ్జ దాసుఁడన్
ఇచ్చకు వచ్చినట్లు గ్రహియించి నను బనిఁ బెట్టుఁ"డం చొగిన్.

క. అనుడుఁ బురందర దూతలు
మనమున శంకించుచున్న మాదిరిఁ బలుకకుం
డినఁ గని జేఁడనెఁ "దెలుపుఁడు
వెనుదీయక యిత్తు నొడలి విఱిచియు" ననుచున్. ౨౩

క. అంతట వారనిరి "ధరా
కాంతా! తిరిగితిమి భూమిఖండము నఖిల
ప్రాంతములు; లేరు సాహస
వంతులు త్వాదృశులు భూమివరులం దొకఁడున్. ౨౪

గీ. పాపము లడంచి నిర్వాణపదవిఁ బొంద
సాధ్యపడ దెవ్వనికి నొక్క జన్మమందు
దాన నజరామరంబైన తనువుఁ దాల్చ
సాధ్యమయ్యెడి యగు నొక్క జన్మమందె. ౨౫

గీ. కాన నజరామరత్వంబు గలుగ నరుల
కొఱకుఁ దపమొనరింప నత్తఱిని మింట
మాకు వినఁబడె "రాడస్పృజ్మాంసములను
గూర్చి యీ మందు మెసవ మేల్గూఱు" ననుచు. ౨౬

క. తెలివంగ మేము గన్నులఁ
బురస్థలిని నౌషధంపుఁ బ్రోవగపడియెన్;
దిరుగుచునుంటిమి లోకో
ద్ధరణంబునకై తదౌషధము రచియింపన్. ౨౭

క. లోకోద్ధర్తల మనుచుం
గేకలు వైచెదరు; గాని క్రియకే రాజున్
దూఁకండ; గొడ్డువోయెనో?
లోకమునఁ బరోపకారలుబ్ధత్వ మిసీ! ౨౮

క. వలయును రాజులరక్తముఁ
బలలము; గాకున్న మావి వడి నీయమె? రా
ట్తిలక! తృణప్రాయము లసు
వులు మాదృశులకును వేఁడఁబోదుమె? పరులన్. ౨౯

గీ. కాన నీమేనినుండి రక్తమును దీసి
మాంసముంగోసి యీవయ్య! మందుకొఱకు
లోకము సముద్ధరించు సుశ్లోకి వీవు
బహువిధంబులఁ బ్రార్థింప వలయు నొక్కొ?" 30

క. అనవుడు భూవరుఁ డిట్లనె;
"మునులారా! నా శరీరమునఁ గల్గునెడన్
జనములకు మేలు కావల
సిన దున్నదె? యింతకన్న శ్రేయము గలదే? 31

క. మున్ను దధీచి యొసంగెను
వెన్నెముక నటంచు నేను విన్నది మొదలా
తెన్నునఁ బోనుంటిని నా
పున్నెము ఫలియించె; మనసు మునిఁగెం బ్రీతిన్." 32

క. అని యపుడ పిలిచి వైద్యులఁ
దన యొడలినిఁ గోసి రక్తధారలు మాంసం
బును వలసినంత యిమ్మని
యనవద్య చరిత్రుఁ డాతఁ డాభాషించెన్. 33

క. విని యేతద్వృత్తాంతముఁ
జనుదెంచి నృపాలుకడకు సచివులుఁ, బ్రకృతుల్
కనుల స్రవింపఁగ నశ్రులు
మనములఁ దెగడుచును మునుల మనవిడి రిట్టుల్. 34

క. "మునిముచ్చుల మాటలు విని
తనువుం గోయించు టేటి ధర్మము? తనుమా
లిన ధర్మంబును మొదలుచె
డిన బేరం బుండునే? కడిందిఁ దలఁపుమిా! 35

క. పలుకుట్రిలు గావించుచుఁ
బలువ లెవరో తిమ్మ బ్రహ్మ బ్రహ్మనిఁ దిమ్మం
జలుపుచు మన రాజ్యంబును
గలంచుచున్నారు కొంతకాలమునుండిన్. ౩౬

క. వారే వీరై యుందురో ?
క్ష్మారమణా ! నిగ్రహింపుమా ! యీ పాపా
చారుల, నాంపోశింపఁగ
వారలె నీ ప్రాణములను వచ్చిరో ? యిటకున్. ౩౭

క. వినము; నృపరక్త మాంసము
లను మందుఁ దయారు సేయులాగు; నబద్ధం
బున కర్థమున్నె ? గ్రుడ్డికిఁ
గనఁగా ముక్కుద్ద మున్నె ? క్ష్మాతలమందున్. ౩౮

క. పాపము రాని మోమ్మ నృప !
శాపము రానిమ్ము ! మా కొసంగుమి ! యానన్
బాపంబును గ్రక్కుంతుము
ఊఁపుదు మెల్లరము నాలు గూఁపులు వీరిన్. ౩౯

క. నావుడు నా మైత్రీబల
భూవరుఁ డిట్లనియెఁ; బుణ్యపురుషులు వీరల్
ఈ విధి వాగ్దూషణములఁ
గావించినఁ గనులు వోవె ? కడఁగుఁడు కొలువన్. ౪౦

క. ఇంగల మొసంగి మనుజుఁడు
బంగారముఁ గొన్న పగిది బహుమలమయ మీ
యంగమున నమలకీర్తిఁ గొ
నంగాఁ దగదే ? వివేచనము సేయుఁ డెదన్. ౪౧

క. పుట్టిన ప్రతివాఁ డెట్టో
గిట్టును; బున్నెంబుగాదె క్షితి హితముగఁ దాఁ
గిట్టిన; నట్టి మనుష్యుని
మట్టి మహా తీర్థ మృత్స్నమం బని తలఁతుర్". ౪౩

చ. అని వచియించి వైద్యునికి స్వాంగ మొసంగ, నతండు వాఁడి క
త్తినిఁ గొని మేని కండలను దీయుచుఁ బళ్లెమునందు నుంచు; నిం
చును రుధిరంబు గిన్నియల; క్షోణివిభుండు స్మితాననంబునం
గనుఁగొనుచుండ మంత్రితతి కన్నుల నిండఁగ బాష్పపూరముల్.

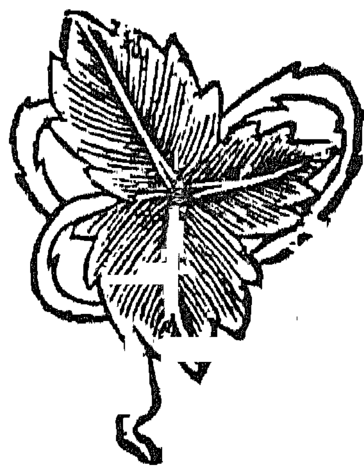
క. కనఁబడె రక్తాశోకం
బన నాతఁడు రక్తసిక్తుఁడై యపు డామూ
ర్ధనఖంబుగ; నా కృత్రిమ
మునులకుఁ గన్నీరు పొంగి పొరలె నవశమై. ౪౪

క. ఆ రక్త మాంసములఁ గొని
వారలు దీవించి కపట భావంబునఁ ద
ద్ద్వారమును సమక్షము విడి
పాఱి రదృశ్యత్వ మొంది స్వర్గంబునకున్. ౪౫

క. వారటు వోవఁగ ఱేని శ
రీరం బక్షతముఁ దొంటిరీతి సుదృఢమున్
సారము నయి తోఁచె సభా
స్తారులకును ధర్మదేవతాకృపకలిమిన్. ౪౬

ఆ. వె. దివ్యదృష్టిఁ గాంచి దేవేంద్రుఁ డిది యెల్ల
వెఱఁగు పడుచు ననుతపించి యెడఁద
నీరసంబు వదలి ధారుణీనాథుపైఁ
గురిసెఁ బారిజాత కుసుమవృష్టి. ౪౭

క. అతనిం జెఱుచును ధర్మం
బెతండు ధర్మమును జెఱచు; నేతఁడు గాచుఁ
అతనిం గాచును ధర్మము;
క్షితి నీ యాభాణకంబు సిద్ధముగాదే! ౪౮

మ హా బో ధి జా త క ము

క. మున్నొకపరి ప్రభవించెను
సన్నుత గుణశాలి బోధిసత్త్వుం డొక సం
పన్న గృహస్థుని కడుపునఁ
బున్నియపుంబంట చందమునఁ బూజ్యుండై. ౧

క. జనియించె నా ఘనుఁడు బొ
డ్డున మాణిక్యంబుతో; నటుల్ కావుట నే
లను దింపక చేతులలోఁ
బెంచిరి తలిదండ్రు లతనిఁ బేరిమి వెలయన్. ౨

క. జ్ఞానము వచ్చిన దాదిగ
స్వానూనైశ్వర్యభోగ మాశింప కతం
డూనెను సన్న్యాసిత్వము
మానసమునఁ బూర్వ పుణ్య మహిమము కతనన్. ౩

క. పంచశరత్ప్రాయమునఁ బ్ర
పంచ క్లేశంబులందుఁ బడక సుఖింపం
బ్రాంచిత మార్గంబు గవే
షించు చతఁడు యతులసేవ సేయం దొడఁగెన్. ౪

గీ. పితరు లాతని బంగారు పిచ్చుకగను
సలిపి యుంచిన వజ్రపంజరమునందు
నతఁడు కాషాయ భస్మంబు లభిలషించె
శైల కాననముల నివాసము వరించె. ౫

క. తొంబది తొమ్మిది యేండ్లు ప
యింబడ్డ జయింపజాల రింద్రియసముదా
యంబును విద్వాంసులు; బా
ల్యంబునన జయించె నీతఁ డనఘుఁడుగాఁడే? ౬

క. ప్రాయంబుతోడ నా య
బ్బాయికి వర్ధిల్లుచుండె వైరాగ్యము; త
త్కాయంబుతోడ సుగుణని
కాయంబు ద్రఢిష్ఠమై ప్రకాశించెఁ గడున్. ౭

క. తరుణుం డాతఁడు పీడగఁ
గరపీడన మెంచె; గండకత్తెరగా సుం
దరి; నంపసెజ్జగా నును
విరిపాన్పును దలఁచి రోసివేసెను వీనిన్. ౮

క. మరలింపంగా నీతని
విరాగముఁ బ్రియత్నపడినఁ బితరులు కట్టా!
మరలదు; సైకతసేతువు
ఉరునిర్ఝరమును మరల్పనోపునె యుర్విన్? ౯

క. కాలక్రమమునఁ బితరులు
కాలము సేయఁగ నతండు గల ధన మెల్లన్
గాలించి బీదసాదుల
పాలుగ నొనరించి యొక్క వనమున కరిగెన్. ౧౦

క. సెలయేళు లొసఁగెఁ బాద్యము;
నలలతికావళి సుమార్ఘ్య మర్పించెఁ; గుజం
బులు ఫలసంతతి నిచ్చెను;
బులుఁగులు స్వాగతముఁ బాడెఁ బోరి నాతనికిన్. ౧౧

ఉ. అయ్యెడనున్న శైలము బుధోత్తముఁ డీతఁ డటంచుఁ బైఁడికా
ళ్ళయ్య యటంచుఁ దన్మృదుపదాబ్జరజంబు ధరింపనెంచి పె
న్నెయ్యము, వియ్యము న్నెఱపి నిల్పి, స్వకీయ గుహాంతరంబునం,
దయ్యతిచంద్రుఁ గొల్చెను మృగావళి కింకరపంక్తితోఁ దగన్. ౧౨

గీ. నాతివృష్టిక నాత్యుష్ణ నాతిశీత
మై ప్రకల్పించె మునికి సాహ్యంబు ప్రకృతి
అతఁడు యోగపరిభ్రష్టుఁ డగుటఁ దొల్లి
శీఘ్రముగనె తపస్సిద్ధిఁ జెందె నేఁడు. ౧౩

క. తనకు లభించిన జ్ఞానం
బను దివ్యామృత మొసంగి యగదంకారుం
డనఁ బాపరుగ్ణసంతతి
మనుపఁగ లోకమునఁ దిరుగ మహితుఁడు దలఁచెన్. ౧౪

క. చలివెలుఁగ వ్యాజకృప
నొలికించి నిజామృతంబు నుర్వీజలతా
దులను వలె జ్ఞాని లోకం
బుల నపార్థితుఁడ జ్ఞానబోధలఁ బ్రోచున్. ౧౫

క. కరతల భిక్షలతోడను
దరుతలవాసంబుతో నతఁడు గ్రమ్మఱుచుం
బురనగరంబుల గ్రామై
కరాత్రముగఁ దుదికి డాసె క్ష్మావరు నొకనిన్. ౧౬

క. మేరువు దొరకిన కరణిని
భూరమణుం డలరి యా తపోధనముఖ్యున్
స్వారామంబున నొక పూ
టీరంబున విడియఁ జేసె నెంతయు బత్తిన్. ౧౭

క. ఆతఁడు రాట్ప్రార్థితుఁడై
చాతుర్మాస్య మగు దీక్ష సంకల్పించెన్
బ్రాతము మొద లాసాయం
బాతత మగు ధర్మములను వ్యాఖ్యానించెన్. ౧౮

క. "ఏదీ నరులకుఁ బసులకు
భేదము ధర్మ ప్రవృత్తి విడనాఁడిననాఁ?
డేదీ! పండిత పామర
భేదము సత్పుణ్యపాపవిజ్ఞత వెలిగాన్?" ౧౯

క. అని బహువిధ ధర్మంబుల
వినిపించె నతండు వింత విధములతోడన్
దొనలను దీసియుఁ గరమున
నునిచిన చందమున హృదయ మూఱటఁ గొనఁగన్. ౨౦

క. జరుగుచు నుండఁగ నివ్విధి
ధరావరుఁడు విడిచి రాజ్య తంత్రంబు యతీ
శ్వరుఁ గొలుచుచుండె; నమృతము
మఱగిన జిహ్వకు గుడం బమధురంబ కదా! ౨౧

క. కొలువఁడు తొలుతటి గురువులఁ;
గలియఁడు మున్నింటి చెలిమి కాండ్రను; బోవం
దలఁపఁడు శుద్ధాంతమునకు
నలుపుచు మునిపాదసేవ క్ష్మాపతి యెపుడున్. ౨౨

క. ఏతత్ప్రరాజున్ముఖత్వము
చేతస్సహ్యాంబు గామిఁ జేరి యొకట సం
గాతులు, మంత్రులు, గురువులు
క్ష్మాతలపతినిన్ మరల్ప నలిపిరి కుట్రిన్. ౨౩

క. ఒకదినమున నా భూపతి
నికటమునకుఁ బోయి యెదుట నిలిచి ప్రణతితో
మొకములు ముడించి యని రి
ట్లకటా! యేమందుమయ్య! యవనీనాథా! ౨౪

క. పరదేశంబులఁ గుర్రెమ్మటి
యరుదెంచిరి నేఁడు వేఁగు లయ్యె కథలం
బరికింప గుండె చెదరెడు
ధరేంద్ర! నమ్మెదువా? లేదా? తగ మా మాటల్. ౨౫

క. మన రాజ్యముఁ గబళింపఁగ
గను వేసియుఁ బగలు చాలఁగాలమునుండిన్
బనిచిరి యీ సన్న్యాసిని
మన కనులకుఁ గంతగట్టి మన్నెంబుఁ గొనన్. ౨౬

క. నల్లవి యెల్లను నీళులు
దెల్లవి పాలంచు నమ్మితిమి; యీతనికిన్
జెల్లేల? కొక్కు వెట్టమిఁ
దెల్లమ! మనగోయి మనమ తీయు గతియగున్. ౨౭

క. ఇతఁ డైంద్రజాలికుండఁట;
అతి మాయలమారియంట; యకటా! శత్రు
క్షితిపతులకు ని న్నిడి పా
రితోషికముఁ బొందునంట రేపో! మాపో! ౨౮

క. కనుఁగీటుచుండు నిచ్చటి
మనతొత్తుల; నిన్నుఁ గాంచి మారాడరు వా
రును; మిండతపసియాతఁడు
చని రేలఁ దపం బొనర్చు జవరాండ్రకడన్. ౨౯

క. ఈ సన్న్యాసికి నేఁడే
యాసీమాంతంబుఁ జెప్పి యంపుము రాజా!
ఆ సూర్యచంద్రనభముగ
నీ సర్వంసహను నేలుమీ! యొడయుఁడవై. ౩౦

క. మాకుం దోఁచును మందో?
మాంత్రికో? యా బోడతపసి క్ష్మాశ్వర! పెట్టెన్
నీకును; గాకున్నను మ
మ్మ్మాకరణి ననాదరించితే? యెపు డేనిన్. ౩౧

క. తెలిపితిమి తెలిసినట్టిది
"తెలిసియు ముందేల నాకుఁ దెలుప?" రటంచుం
బలుకుదు వని; దేవా! చే
తులు గాలుడు నాకుఁ బట్టఁదొడఁగినఁ జన్నే! ౩౨

ఉ. ఈ యుపదేశమున్ విని క్షితీంద్రుఁడు వారల నంపి చిత్తమం
దా యతి వచ్చునాఁటఁగొలె నాతని మాటలఁ జేఁత లందెవో!
చేయఁదొడంగె శంకలను జిత్త మశుద్ధమయేనిఁ దోఁచుఁ బో!
యీ యిలపై విరుద్ధముగ నెల్లదియున్ వచియింప నేటికిన్! 33

క. గోరంతలు గొండంతలు
గా రచియించెను; మహాత్ముఁ గపటుం డనుచున్
వారలు వేసిన బీజం
బా రాజు నెడంద నాఁటె నతి గాఢముగన్. ౩౪

క. ఆముని నిశ్వాసంబును
భూమిపతికిఁ దోఁచె మోసముగ; దక్షిణమున్
వామముగఁ గానిపించుఁగ
దా! మతిపోవుట ఖలోక్తితతిని జనులకున్. ౩౫

చ. ప్రతిదినమందుఁబోలె నరపాలవతంసుఁడు పోక ధర్మసం
శ్రితికయి, వాని దిక్కయినఁ జూడక, పంపక భుక్తికై ఫల
ప్రతతియు, మాన్పి తత్సవిధవర్తులఁ గింకరులం గడు న్నిరా
దృతి నొనరించె; దిట్టరులు ఱేఁడు లనుగ్రహనిగ్రహంబులన్. ౩౬

గీ. కడచె నొకనాఁడు; రెన్నాళ్ళు గడచె; జరిగె
నిట్లు మూన్నాళ్ళు; గ్రహియించె నెల్లయు యతి
కరతలామలకంబుగా; ధరను ఋషుల
యాంతరం బైన దృష్టికి నడ్డమున్నె ? ౩౭

ఉ. అంతట నా యమీంద్రుఁడు మహాత్ముఁడు డగ్గఱి శాంతిమై ధరా
కాంతునిఁ "బోయి వత్తును సుఖంబుగ నుండుమి రాజ! ధర్మమున్
స్వాంతమునుండి వీడక ప్రజాపరిపాలనముం బొనర్పు; ధీ
మంతుఁడ వీవు చెప్పఁదగు మాటలు లేవిఁక వేయు నేటికిన్". ౩౮

క. అనుచును వచించి యాతఁడు
చనె వెనుకకుఁ దిరిగి చనక; సజ్జను లెద దూ
షణభూషణముల సమముగ
గణించెదరు; పైకి బల్కఁగడఁగరు లవమున్. ౩౯

క. చనుచున్న వానివైఖరిఁ
గని "యాతఁ డకృతిఘ్నుఁడుగఁ గానం బడుచుం
డెను; మంత్రు లనిరి 'ధూర్తుం'
డని, తల్లక్షణ మొకండు నగపడకుండెన్". ౪౦

గీ. అని తలంచియు బుద్ధిమాంద్యమున మునినిఁ
బనిచి రాజ్య సుఖంబులఁ బడసియుండె
బాణి యందున్న బెల్లంబుఁ బాఱవైచి
యాకు నాకిన యవివేకి యవ్విధమున. ౪౧

ఉ. ఆ ముని చన్న నాఁటఁగొలె నా పృథివీపతి రాజ్యమందు ను
గ్రామయ రూపదేవత సహస్రముఖంబుల విప్పి తత్ప్రజా
స్తోమము మ్రింగెడుం; గొలిపి తుందుడుకుల్ మది నీతిబాధలుం
దామరతంపరై చెలఁగి నైకవిధంబుగ నేఁచు భూపతిన్. ౪౨

క. పలువురు తనవలె యతినిం
దొలుతట సేవించు పండితులు, వృద్ధులుఁ బూ
జ్యులు వచ్చి ఱేనిముంగల
నిలఁబడి కైమోడ్చి యి ట్లనిరి నిశ్శంకన్. ౪౩

క. వెనుకాడుచున్న వారము
జనవర ! యిన్నాళ్ళనుండి సల్లాపింపం
గను మునిఁగూర్చి; నీ చే
సిన పని గర్హ్యమని సాహసింతుము తెలుపన్. ౪౪

క. అపచారం బొనరించితి;
సుపరీక్షితుఁ జేయవైతి; శుద్ధచరిత్రున్
విపరీతుఁ డని వెలార్చితి
విపు డేని యెఱింగినావె యేతత్ఫలముల్ ? ౪౫

క. తమ ప్రాజాపత్యంబును
దమ గౌరవ మడఁగియుంటఁ ద్వత్సచివాదుల్
కుమతులు కుటిలను బన్నిరి;
తమ రెఱుఁగమి యిట్టి యాపద తటస్థించెన్. ౪౬

క. నిలుకడమీఁదను నిక్కము
దెలియు ననియుఁ ద్రివ్వఁ ద్రివ్వఁ దేలును దథ్యం
బిఁ ననియు నండ్రు; పాపము
వెలవిఱియక దాఁగదెపుడుఁ బృథివీనాథా ! ౪౭

ఆ. వె. దైవవిగ్రహంబుఁ దలఁచి రాయి యటంచుఁ
ద్రోసిరాజుఁ జేసివేసినావు;
జనుల కెపుడు నచ్చు సదుపదేశము కన్న
దురుపదేశ; మందుఁ దొరఁగుఁదేనె. ౪౮

క. చెప్పందగ్గది తప్పక
చెప్పవలయు ననుచు నీదు శ్రేయోఽర్థులమై
చెప్పితిమి; తలం దఱిగిన
నిప్పుడు సిద్ధముగ నుంటి మేలా పెక్కుల్ ? ౪౯

క. అని వచియింపఁగ భూపతి
విని సచివులఁ గబురుసేసి పిలిపించి నిద
ర్శన మడిగి వారి మోసముఁ
గనుఁగొని దండించి బందిఖానా నునిచెన్. ౫౦

క. మదిఁగొని పశ్చాత్తాపము
వెదుక దెసల కనిపె ఱేఁడు వేఁగులవారిన్
వెదకినఁ గనరాఁ డయ్యెను
నదుపాజ్ఞల నుందురే మహర్షు లొకయెడన్ ? ౫౧

క. నానామతస్థు లొకపరి
ఱేనిం దమ మతమునకును ద్రిప్పఁగ నేవే
వో నూతన ధర్మంబులఁ
బూనిరి కఱపఁగ బ్రమాణము లివే యనుచున్. ౫౨

క. తలవని తలఁపుగ నా యతి
పొలుపుగ ధర్మప్రచారమునకై నల్ది
క్కులఁ దిరుగుచు నానాఁ డీ
యిలాధిపతి కొలువులోని కేతెంచెఁ దగన్. ౫౩

క. తన్నవమానించెఁగదా!
ము న్నీ మన్నీఁ డఁటంచుఁ బొందక యలుకన్
మన్నించివచ్చెఁ గూర్చఁగఁ
బున్నెము; మానావమానములు బుధి కున్నే? ౧౪

ఉ. వచ్చిన దాలఁగాంచి నరపాలుఁడు గద్దియ డిగ్గి వానికిన్
నిచ్చలమైన భక్తిమెయినిం జని సన్నిధి కర్ఘ్య పాద్యముల్
ఇచ్చి క్షమార్పణంబు వచియించియు మ్రొక్కఁగఁ దత్సభాస్థ వి
ద్వచ్చయ "ఈతఁడెవ్వ"డని వానినిఁ గాంచుచు నిల్చె జిచ్చమై.

క. పిమ్మట రాజప్రార్థితుఁ
డమ్మని సభఁగూరుచుండి యచట నుపన్య
స్తమ్ము లగు వివిధబుధ ధ
ర్మమ్ముల నాపాత సుమధురమ్ముల వినియెన్. ౧౬

ఉ. ఒక్కఁడు సాంఖ్యవాదము మరొక్క బుధుండు విశేషవాద మిం
కొక్కఁ డపూర్వవాదము నహో! మరొకండు స్వభావవాద మీ
ఫక్కి నఖండచర్చ జరుపంగఁ బ్రతిధ్వని యిచ్చునట్లు న
ల్దిక్కులు బోధిసత్త్వుఁడు తుదిన్ వచియించెను దత్సమాధులన్. ౧౭

క. ఆతండు మరియు నొడివెను
"శ్రౌతం బగు యజ్ఞకర్మచయము వృథసుఁడీ!
ఘాతుకములు గావే యివి?
యే తీరున స్వర్గ మబ్బు నీ కర్మములన్? ౧౮

క. నరుఁ డజ్ఞానపుఁ బశువుం
బరిమార్చుట కన్న నన్యమఖ మొకఁడున్నే?
పరమార్థంబు గ్రహింపరు
నరులు గతానుగతికులు మనస్వుల యయ్యున్. ౧౯

క. కలఁడా ? లేఁడా ? యను చ
ర్చలు పరమాత్మం గుఱించి ప్రారంభింపన్
వలవదు రిత్తఁగ; మీ తృ
ష్ణల నార్పఁగ సలుపుకొనుఁడు జతనము మీరల్ ౬౦

మ. అని నానాగతులన్ స్వధర్మమును వ్యాఖ్యానింప నమ్మౌనివ
ర్యుని సాష్టాంగము మ్రొక్కి రా కొలువునం దున్నట్టి యాయాబుధుల్
ముని యాదేశమునన్ నృపుండు వదలెన్ బూర్వంబు గారాగృహం
బున బంధించిన మంత్రిముఖ్యులను సద్బుద్ధిం గొనన్ వారొగిన్. ౬౧

క. ఆనాఁటఁగోలె ఱేఁడా
మానినిఁ గులదేవతగను స్మరియించును; స
న్మానించు స్వాంతమున సం
ధానించుఁ దదుక్త పుణ్యధర్మము సతమున్. ౬౨

సాధు పత్రము

పుట.	పద్యము.	అసాధువు	సాధువు.
2	8	వాఙ్మనములకు, ను	వాఙ్మనసముల,కు
9	3	శ్రేషులు	శ్రేష్ఠులు
33	27	నేతిబరను	నేతి బీరన్ను
66	69	నాపాపౌఘం	పాపౌఘం

ఆంధ్ర కావ్యమాల

రాజపోషకులు

---

1. దైవముదిన్నె రామారెడ్డిగారు, దైవముదిన్నె, బళ్ళారిజిల్లా.
2. మరిపీటి శంకరరెడ్డిగారు, మరిపీడు, కర్నూలుజిల్లా.
3. పార్లపల్లె వేంకటరామిరెడ్డిగారు, పార్లపల్లె, బళ్ళారిజిల్లా.
4. ఈదర వేంకట్రావుగారు, వేంకట్రామ అండ్ కో., ఏలూరు.
5. దండు పెంటయ్యగారు, సికిందాబ్రాదు.
6. ఆర్కాటు శ్రీనివాసరావు మొదల్యారువారు, సికిందాబ్రాదు.
7. సిద్దంసెట్టి రాజేశ్వరరావుగారు, సికిందాబ్రాదు.
8. రావుసాహేబు గుమిడెల్లి అనంతపద్మనాభస్వామిగారు, సికిందాబ్రాదు.

ఆంధ్ర కావ్యమాల

ఈ గ్రంథమాలయందు సంవత్సరమునకు ఉత్తమకవి రచితములు గద్య పద్య నాటకాత్మకము లగు మూఁడు కావ్యములు ప్రకటింపఁబడును. ముఖ్యముగా నిజాం రాష్ట్ర రాయలసీమ కవుల కావ్యములు ప్రకటింపబడును.

చందా వివరములు.

పోషకులకు చందా	రూ ౧౦—౦—౦
అభిమాని ,,	౫—౦—౦
సామాన్యుల ,,	౩—౦—౦

శిరోమణి సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
వ్యవస్థాపకుఁడు,
44 జీరా: గోకులం, సికింద్రాబాదు.

రాబోవు గ్రంథము

సర్వమత సంగ్రహము

ఇందు చార్వాకాద్యవైదిక, వైదికమతము లన్నియును సంగ్రహముగా వ్రాయఁబడి యున్నవి. మత స్వరూపము చక్కఁగా నవగతమగును. ఇట్టి గ్రంథ మాంధ్రభాషయందు నింతదనుక రచింపఁబడి యుండలేదు.

కర్త: మేడవరపు రామబ్రహ్మశాస్త్రిగారు,
మునిసిపల్ హైస్కూలు సంస్కృత పండితుడు,
కర్నూలు.